

Nina Klemola SO15KA

LASTEN KOKEMUKSIA SIJAISSISARUUDESTA

Opinnäytetyö
Sosionomi amk

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Nina Klemola	Sosionomi	Tammikuu 2017
Opinnäytetyön nimi		51 sivua 4 liitesivua
Lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta Biologisen lapsen tukeminen perhehoidossa		
Toimeksiantaja		
Perhehoitokumppanit Suomessa Oy		
Ohjaaja		
Johanna Jussila		
Tiivistelmä		
<p>Tutkimus käsittelee perhehoidon sijaisperheenä toimivien perheiden biologisten lasten tuen tarvetta. Tuen kartoittamisella ja tuen antamisella voidaan ehkäistä sijoitusten katkeamisia, etenkin niissä tapauksissa kun perheen biologinen lapsi alkaa oireilla sijoitetun asumisesta ja vanhempien jakamisesta.</p> <p>Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkin opinnäytetyössäni Perhehoitokumppaneiden perhehoitajien biologisten lasten tuen tarvetta.</p> <p>Opinnäytetyötä varten pidin kaksi vertaisryhmä tapaamista perhehoitajien biologisten lasten kanssa. Näiden lisäksi haastattelin kahta jo täysi-ikäistä biologista lasta, jotka asuvat jo pois syntymäperheen luota.</p> <p>Tehdystä aineistosta ja ryhmän pitämisen kokemuksesta voidaan kehittää yhteinen malli, jolla Perhehoitokumppaneiden perhehoidon ohjaajat voivat omalla työllään tukea perheitä kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon perheen biologiset lapset.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voitiin päätellä, että perheet tarvitsevat kokonaisvaltaisen tuen ja perheen biologisten lasten kanssa työskentely on tärkeää ottaa huomioon jo sijoituksen alkuvaiheessa.</p>		
Asiasanat		
sijaissisaruuus, lastensuojelu, perhehoito, tukeminen, vertaistuki		

Author (authors) Nina Klemola	Degree Bachelor of Social Services	Time December 2016
Thesis Title Children's experiences of foster sibilings. Biological children support foster care.		51 pages 4 pages of appen- dices
Commissioned by Perhehoitokumppanit Suomessa Oy		
Supervisor Johanna Jussila		
Abstract <p>The study addresses the need for support of the biological children of foster families. Identifying the need for support and offering support can prevent the failure of the placement. The need for support is especially true in cases where the biological children of foster parents display symptoms of foster children living in their home and sharing their parents with the foster children.</p> <p>My thesis is a gualitative research. In my thesis I research the need for support of the children of Perhehoitokumppanit Suomessa Oy's foster families.</p> <p>For this research I held two peer meetings for the biological children of foster families. In addition, I interviewed two adult biological children who have moved out of their parent's home.</p> <p>From the research material and from the experience of peer group meetings a common model of support for Perhehoitokumppanit Suomessa Oy could be developed. This model would help the support workers to support foster families comprehensively including the biological children of foster families.</p> <p>Based on the research it appears that families need comprehensive support and it is important to start working with the biological children of foster families from the beginning of the placement.</p>		
Keywords Foster siblings, shild welfare, foster cares, support, peer support		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PERHEHOITO LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON MUOTONA	7
2.1	Lastensuojelun kokonaisuus.....	7
2.2	Perhehoito	11
2.3	Sijaisvanhemmuus, erilainen vanhemmuus.....	14
2.4	Perhehoidon tuki.....	14
2.4.1	Pride-valmennus	14
2.4.2	Sijaissisarouden tuki	15
2.4.3	Perhehoitokumppanit Suomessa Oy.....	16
3	ERILAISET SISARUUSSUHTEET	17
3.1	Sijaissisaruus.....	18
3.2	Sijaissisarouden haasteet.....	20
3.3	Kaavio sijaissisaruuksuhteiden tekijöistä	22
3.4	Sinut ry	24
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
4.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	24
4.2	Tutkimus menetelmät	24
4.2.1	Aineistokeruu menetelmät.....	25
4.2.2	Lasten erityisyys haastateltavina.....	27
4.2.3	Aineiston analyysi	28
4.3	Luotettavuus ja eettisyys	29
5	SIJAISISARUUS RYHMÄ	31
5.1.1	Taustatietoa	31
5.1.2	Ensimmäinen tapaaminen.....	31
5.1.3	Toinen tapaaminen	34
6	TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1	Aikuisten sijaissisarien ajatuksia.....	36

6.1.1	Mitä tukea aikuiset sijaissisaret olisivat tarvinneet	37
6.2	Lasten ryhmä	38
6.2.1	Ryhmän tarpeellisuus.....	40
6.2.2	Ryhmässä esiin tulleita asioita	40
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
8	POHDINTAA	43
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	
	Liite 1. Sähköposti vanhemmille	
	Liite 2. Kutsu lapsille	
	Liite 3. Mitä kuuluu kysely	
	Liite 4. Palautelomake	

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden määrä Suomessa oli 2015 vuoden lopussa 571 000 perhettä. Lapsiperheitä on 39 prosenttia kaikista perheistä. Lapsiperheiden osuus on ollut laskussa viime vuosina. (stat 2017) Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta elää omien biologisten vanhempien kanssa, jolloin tarvitaan lapsille paikka, joka tukee lapsen kasvua ja hyvinvointia. Jokainen lapsi ansaitsee turvallisen ja luotettavan kasvu ympäristön. Lapsen kannalta paras vaihtoehto on saada kasvaa normaalissa perheympäristössä perheenjäsenenä. Perhehoitajaksi ryhtyvät käyvät pride-valmennuksen, joka antaa heille tietoa tulevaan perhehoitajuuteen. Mikään koulutus ei voi antaa täysiä valmiuksia ryhtyä tähän vaativaan elämäntapaan, joka on koko perheen yhteistä tiimi-työtä. Jokaisen lapsen sijoitus ja haasteet ovat erilaisia. Sijoitettujen lasten traumat ja kokemukset voivat kuormittaa hyvinkin paljon perhettä, eikä pelkästään perheen vanhempia, vaan myös perheen biologisia lapsia.

Kirjoitettua aineistoa löytyy paljonkin koskien sijoitettujen lasten elämän muutoksia, sijaisvanhempien ja sijoitettujen lasten välistä kiintymyssuhdetta, mutta sijaissisarien näkökulmasta sitä ei löydy juuri lainkaan. Itse pidän tärkeänä että sosiaalityöntekijät sekä perhehoitoa antavat aikuiset tiedostaisivat muutokset biologisten lasten näkökulmasta. Sijoitettujen lasten ja biologisten lasten välisen suhteen muodostuminen on myös tärkeää, jotta kukaan ei tuntisi itseään ulkopuoliseksi perheessä. Nyt jo aikuisten sijaissisarien sanoin ”paljon se ottaa, mutta paljon se antaa. Itse kasvoin ihmisenä paljon, enkä olisi tällainen ilman kokemustani sijaissisarena. Olen paljon avarakatseisempi ollut jo hyvin nuorena, kun vertaa muita samanikäisiä kavereita” (aikuinen sijaissisar)

Henkilökohtainen kiinnostukseni aiheeseen tulee sekä työni että henkilökohtaisen elämäni kautta. Olen itse toiminut perhehoitajana yli 11 vuotta. Minulla on kolme aikuista biologista lasta, joiden kautta on sijaissisaruteen liittyvät haasteet tulleet tutuksi. Meidän perhe ei ole koskaan saanut tukea biologisille lapsille, vaan olemme joutuneet pärjäämään omin keinoin. Olen myös Pride-kouluttaja, eli valmennan uusia perhehoitajia lastensuojeluun, ja niillä tapaamiskerroilla on yhtenä aiheena sijaissisaruuus.

Perhehoidossa on alettu vasta viimeaikoina näkemään myös perhehoitajien biologisten lasten tuen tarve. Sijaisvanhemmuus koskettaa koko perhettä ja tuo muutoksia myös perheen omien lasten elämään. Voidakseen valmistua sijaissisaruiden mukana tuomiin muutoksiin, on tärkeää, että lapset saavat ennakkovalmennusta ja tulevat kuulluksi sijoitusprosessin aikana. Lapset, joita on kannustettu kysymään sekä kertomaan ajatuksiaan ja tunteitaan, selviytyvät paremmin sijaisperheen elämän haasteista. (pesäpuu 2016)

Opinnäytetyöni tarkastelee sijaissisarien kokemuksia suhteessa omiin vanhempiin ja sijoitettuihin lapsiin. Tarkoituksena on kuulla sijaissisarien toiveita ja tarpeita, sekä miten sijaissisaria tuetaan heidän tarvitsemallaan tavalla. Aineiston keräsin sijaissisaruiden ryhmästä, yksilötyöskentelystä sekä haastatteluista.

Opinnäytetyön raportissani olen ottanut esiin lastensuojelun sekä perhehoidon. Sijaisvanhemmuudesta ja Pride-valmennuksesta on myös omat kappaleensa. Olen kertonut myös PKS:stä toimijana lastensuojelussa sekä sijaissisaruiden. Vertaisryhmän sisällöstä on myös kerrottu opinnäytetyössäni, sekä tutkimusmenetelmästä ja eettisyydestä kun tutkitaan lapsia ja nuoria. Lopuksi tutkimustuloksen jälkeen olen vielä pohtinut sijaissisaruuksia.

Opinnäytetyön nimeksi muodostui aluksi erään sijaissisaren lause, kun työntekijä kyseli häneltä ajatuksia suhteessa sijoitettuun lapseen. Lause sisälsi hyvin lapsen sen hetkisiä tunteita, ”jos se kuolisi pois, niin äiti ja isä olis vaan mun.” Tämä lause saa aina minut palaamaan siihen, miten voidaan auttaa ja tukea sijaissisarta ja sijoitetun lapsen välistä suhdetta, sekä koko perheen hyvinvointia. Ohjaavat opettajat eivät nimeä hyväksyneet, joten vaihdoin toiseen nimeen aivan viime metrillä.

2 PERHEHOITO LASTENSUOJELUN SIAISHUOLLON MUOTONA

2.1 Lastensuojelun kokonaisuus

Vuonna 2015 oli kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria 17 664. Vuodesta 2014 on määrä vähentynyt 2 prosenttia. Poikia sijoitetuista oli 53 prosenttia.

Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä oli 3 733 lasta, joka oli prosenttien vähemmän kuin 2014. Huostassa vuoden 2015 aikana oli yhteensä 10 501 lasta.

Sijaisperheisiin vuoden 2015 vuoden lopussa oli sijoitettu yli puolet huostassa olevista lapsista.

Lastensuojeluilmoituksia tehtiin 66 646 lapsesta, ja yhtä lasta kohden se oli keksimäärin 1,7 ilmoitusta.

Avohuollon asiakkaina oli 73 872 lasta ja nuorta. Avohuollon määritelmät muuttuivat 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain myötä, joten avohuollossa olevien määrä ei voi suoraan verrata edellisten vuoden tilastoihin.

(thl 2017)

Perhehoito on ensisijainen muoto laitoshoitoon nähden. Laitoshoittoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muulla tavoin. (lastensuojelulaki 50§ 13.4.2007/417.) Huomioon otettavaa perhehoidossa on, minkälaisen kokonaisuuden hoito muodostaisi yhdessä perhehoitajan ja muiden toimijoiden ja tukitoimien kanssa. Tukitoimilla tarkoitetaan perhehoidossa lapselle sekä hänen biologiselle perheelleen, että sijaisperheelle tarjottavia tukitoimia. Lakimuutos hyväksyttiin lastensuojelulakiin 2011. Lakimuutoksen mukaan sijaishuolto järjestetään laitoshoitona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti perhehoidossa.

Perhehoito on ensisijainen hoitomuoto sijoitettavalle lapselle. Sijoituspaikkaa mietittäessä on hyvä tarkoin selvittää miten lapsi sopii perheeseen ja mitä perheeltä odotetaan. Myös perheen toiveet tulevat ottaa huomioon. Sijoitettavalla lapsella tai nuorella voi olla myös omat ajatukset ja toiveet tulevasta perheestä. Tarkasti harkittuna koko perheen kokonaisuutta, voidaan paremmin mahdollistaa sijoituksen pysyvyys ilman katkeamista. Oman työkokemukseni kautta olen havainnut, että yksi syy sijoitusten katkeamiseen on biologisen lapsen oireilu. Jos perheen biologinen lapsi alkaa oireilla sijaislapsen heillä asumista, on vanhempien punnittava tarkoin kokonaisuutena hyvinvointia, ja sellaisissa tapauksissa on hyvin suuri todennäköisyys että sijoitus katkeaa.

Avohuollon tukitoimena on tarkoitus edistää ja tukea lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon tukitoimia järjestetään yhdessä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Taskinen 2007.41.)

Ensisijaisena tukitoimena lastensuojelussa on avohuollon tukitoimet, jotka voivat olla hyvin monipuolisia. Avohuollon tukitoimina voidaan antaa asumisen ja taloudellisen tuen lisäksi päivähoitoa, perhetyötä perhe- ja kasvatuseuvontaa, tukihenkilö tai tukiperhe palveluja, tukea harrastuksiin tai opintoihin, sekä virkistys ja loma toimintaa. Myös perhesijoitus ja vertaistuki toiminta kuuluvat avohuollon tukitoimien piiriin. Lastensuojelu kehittää jatkuvasti toimintaa, ja avohuollon tukitoimet ovat yhtenä suurena kehityksen kohteena lastensuojelun kehittämistyössä. Paras ratkaisu ongelmien ehkäisyyn on riittävän varhainen apu ja tuki.

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin, jos sijoitus on tarpeen

1. Lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi
2. Lapsen kuntoutumiseksi, tai
3. Lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Avohuollon sijoitus edellyttää aina huoltajan suostumusta. 12 vuotta täyttänyt lapsi voidaan sijoittaa yksinään ainoastaan, jos hän suostuu siihen myös itse. (lastensuojelulaki 37§)

Kiireellisen sijoituksen edellytykset 1.1.2016 alkaen: Jos lapsi on lastensuojelulain 38§:ssa mainituista syistä välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.

Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai kehitystä tai silloin, kun lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan ja tämä välittömästi vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.

Kiireellisen sijoituksen enimmäiskestoaika yhdellä viranhaltijan tekemällä päätöksellä on 30 päivää. Tänä aikana on tehtävä jokin seuraavista toimenpiteistä:

- Päätös kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta
- Päätös kiireellisen sijoituksen jatkumisesta
- Päätös huostaanotosta
- Hakemus huostaanotosta hallinto-oikeudelle.

Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa, jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi tai riittävien tukitoimien kartoittamiseksi. (lastensuojelulaki 427/2007)

Huostaanotto on aivan viimeinen vaihtoehto, jos muut tukitoimet eivät ole riittäviä tai tarkoituksen mukaisia. Huostaanotto tulee tehdä, jos lapsen huolenpidossa on puutteita, tai lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä, tai jos lapsi itse vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai olemalla itsetuhoinen. Myös lapsen tekemä vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai niihin rinnastettava käyttäytymismalli voi uhata lapsen terveyttä ja kehitystä. (lastensuojelulaki 13.4.2007/417)

Huostaanoton päätöstä tehdessä, on varmistettava että kaikille asianomaisille on järjestetty mahdollisuus tulla kuulluksi asian tiimoilta, sekä saatu tarvittavat lausunnot eri tahoilta. Huostaanottoon tarvitaan hyvin perusteltu ja kirjallinen päätös, jossa käy ilmi päätös huostaanotosta ja päätös sijoittamisesta sijaishuoltoon.

Huostaanotto ja sijoitus on äärimmäinen keino auttaa lasta. Sijoitetut lapset ovat joutuneet näkemään ja kokemaan paljon puutteita heidän hyvinvointinsa kannalta. He ovat joutuneet opettelemaan omat toimintatavat selviytyäkseen traumaattisista kokemuksista. Kun he muuttavat perheeseen, on kuin he tulisivat aivan eri kulttuurin pariin. Ne selviytymiskeinot eivät ole välttämättä niitä toimintatapoja, joita hyväksytään ja ymmärretään uudessa perheessä. Ristiriitaiset ajatukset biologisen perheen ja sijaisperheen välillä saattavat olla erittäin suuria. Myös sijaissisaret joutuvat näkemään ja ottamaan vastaan hyvinkin vaikeasti oirehtivan uuden sisaren, joka tuo omat haasteensa myös perheen biologisille lapsille.

Varhaislapsuuden kiintymyssuhteella on suuri merkitys lapsen elämällä. Läheisten, turvallisten ja pysyvän kiintymyssuhteen merkitystä korostetaan kiintymyssuhde teoriassa. Jos lapsi adoptoidaan tai sijoitetaan, tulee lapselle vähintään särö kiintymyssuhteeseen. Lastensuojelun toimenpiteenä

sijoitetuilla lapsilla puuttuu yleensä kokemus turvallisesta kiintymyssuhteesta. (Sinkkonen & Kalland 2011, 207.)

Näillä lapsilla on hyvin yleistä kiintymyssuhde häiriö, joka tekee yhteistyön ja asumisen tällaisen lapsen kanssa hyvinkin haastavaksi. Myös ne lapset, joilla on varhaislapsuudessa turvallinen kiintymyssuhde muodostunut, kokevat huostaanoton voimakkaasti. He tarvitsevat paljon apua työstämään tunteita ja menetyksiä, jotta he pystyisivät saavuttamaan mahdollisemman tasapainoisen elämän ja lapsuuden. (Sinkkonen & Kalland 2011, 208) .

Valikoimaton sosiaalisuus on yksi tunnetuimmin kuvatuista oireista sijaishuollossa olevilla lapsilla. Sijoitetut lapset eivät vierasta ketään, eikä mitään, vaan ovat hyvin avoimia kaikille, ja ottavat sopimattomalla tavalla kontaktia toisiin ihmisiin. Sijoitetuilla lapsilla tunne-elämän ongelmat esiintyvät hyvin vahvasti. Ongelmia on käyttäytymisen säätelyssä joka näkyy erityisesti ryhmätoiminnoissa sekä sosiaalisissa kontakteissa. (Sinkkonen & Kalland 2011, 211).

Jos lapsella on yksikin hyvä kiintymyssuhde kokemus, helpottaa se hänen kiintymystä uudelleen. Aikaisemmin ajateltiin, että lapsi voi muodostaa vain yhteen ihmiseen kiintymyssuhteen, sekä voi olla jopa vahingollista muodostaa kiintymyssuhde useampaan henkilöön. Uudemmat tutkimukset osoittavat että jo hyvinkin pienellä lapsella voi olla useampi kiintymyssuhde, joista yksi on kuitenkin niin sanottu primaari eli ensisijaisen kiintymyssuhde. (Keltikangas-Järvinen 2012, 36.) Myös sijoitettu lapsi tarvitsee kiintymyssuhteen ja korvaavia kokemuksia. Kiintymyssuhde voi muodostua niin perheen aikuisten kanssa, kuin sijaisperheen muiden lasten kanssa.

2.2 Perhehoito

Lastensuojelulaissa (49§) lapsen sijaishuollon muotoja ovat, perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshoido tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijoitusmuoto. Lapsen sijoittava kunta on vastuussa siitä, että lapselle valitaan hänen tarpeisiinsa parhaiten vastaava sijaishuolto paikka ja että sijaishuolto paikka on sellainen, jossa lapsen tarpeen mukainen hoito ja huolenpito voidaan järjestää. Sosiaalihuoltolain mukaisella perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoidon

tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Sijaiskodilla tarkoitetaan perhehoitolain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneen perhehoitajan omassa kodissa antamaa lapsen hoitoa ja kasvatusta siten, että lapsi ja perhehoitaja asuvat yhteisessä kodissa. (Saastamoinen 2010,7-9.)

Perhehoito nimitystä käytetään silloin, kun henkilö on kodin ulkopuolella, toisen henkilön yksityiskodissa järjestettävässä hoidossa, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon vuoksi. Tällöin henkilö asuu toisen ihmisen kodissa, eli on perhehoidossa. Perhehoidossa on tavoitteena antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus ja kokemus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. (Ketola 2008, 20). Perhehoitoa antavaa ihmistä kutsutaan perhehoitajaksi, ja lapsille ja nuorille annettavan perhehoitajan nimikkeenä käytetään sijaisvanhempi ja perhettä sijaisperheeksi. (perhehoitoliitto 2016) Perhehoito on erittäin tärkeä sijoitusmuoto, jossa tarjotaan lapselle mahdollisuus perhe-elämään ja normaaliin lapsiperheen arkeen yhtenä tasavertaisena perheenjäsenenä. Sijaisperheet tarvitsevat myös tukea, jotta he jaksavat arjen haasteissa. (Janhunen 2011,22.)

Perhehoitaja nimike, otettiin vuonna 1992 käyttöön perhehoitolain syntymisen yhteydessä. Ajantasainen perhehoitolaki tuli voimaan 1.4.2015. Perhehoitolaki oli hyvin pitkään alkuperäinen, kunnes lain uudistamisen ajankohta tuli tarpeelliseksi muuttuneiden lastensuojelulain ja lastensuojelun tilanteeseen mukautuen.

Perhehoitajaksi voi ryhtyä henkilö, joka kokemuksen, koulutuksen tai muun henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella on sopiva antamaan ja toimimaan perhehoitajan. (J.Ketola 2008,21). Perhehoitajaksi ryhtyvän siviilisäädyllä ei ole merkitystä. Perhehoitajaksi voi ryhtyä niin yksin elävä kuin parisuhteessa oleva henkilö. Myöskään samaa sukupuolta olevat parisuhteessa elävät eivät ole este ryhtyä perhehoitajaksi. Perhehoitaja voi olla lapseton, tai sitten hänellä voi olla biologisia tai adoptoituja lapsia. Perhehoitajina toimii myös uusioperheitä. Perhehoitolaki edellyttää, että perhehoitajan tulee suorittaa perhehoitajan valmennus ennen

toimeksiantosopimuksen tekemistä. (perhehoitolaki 263/2015. § 6.mom.)

Suurin osa perhehoitajista on käynyt Pride-valmennuksen, joka on Pesäpuun ylläpitämä koulutus.

Jos lapsi joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle, tehdään ensin sukulaisten, läheisten sekä isovanhempien kartoitus. Lisäksi on tärkeää kartoittaa läheisverkoston tuki, jotta voidaan turvata lapselle tärkeiden ihmissuhteiden säilyminen sijoituksen aikana. Aina läheissijoitus ei ole lapsen edun mukaista, koska se voi kuormittaa sukulaisten välisiä suhteita ja voi tuoda haasteellisia tilanteita suvun kesken. Selvitys voidaan jättää väliin, jos sitä ei voida tehdä asian kiireellisyyden vuoksi, tai tähän ratkaisuun päätymisellä on jokin muu perusteltu syy. Lapsen sijoituspaikan tulee aina olla lapsen edun mukainen. (Lastensuojelulaki 32§).

Sijaisperheenä voi toimia yksihuoltaja tai parisuhteessa olevat perheet. Perheissä ei tarvitse olla omia biologisia lapsia, tai sitten voi olla myös uusioperhe kyseessä. Sijaisperheeksi kutsutaan perhehoitoa antavaa perhettä. Sijaisperhe on saanut tarvittavan koulutuksen tehtävään, mutta ammatillista osaamista ei perheiltä vaadita, vaan tavallisia perheitä jotka haluavat tukea ja auttaa sijoitettua lasta. Sijaisperheisiin sijoitetaan lastensuojelullisista syistä lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat oman perheen ulkopuolista apua tukemaan lapsen kasvua - ja kehitystä omien vanhempien sijasta. Lapsi ei juridisesti kuulu perheeseen, eikä näin ollen lapsella ole perintökaaren nojalla olevaa perimisoikeutta sijaisvanhempiin. Lapsen huoltajuus säilyy biologisilla vanhemmilla. Sijaisperheille on tarjolla erilaisia tukimuotoja, kuten koulutukset ja työnohjaus. Vertaistuki ryhmät ovat ensisijaisesti tarkoitettu sijaisperheiden vanhemmille. Vertaisryhmiä on muun muassa sijaisille, sijaisvanhemmille, sukulaissijaisvanhemmille, isovanhemmille, sekä sijoitetuille lapsille ja nuorille. Vertaistukiryhmien lisäksi on kehollista voimaantumista, äijät-ryhmiä ja paljon hyödyllisiä perhehoitajien koulutuksia. Myös sijoitettujen biologisille vanhemmille on omia ryhmiä ja leirejä, sekä tietenkin sijoitetuille lapsille tarkoitettut leirit. Äärimmäisen vähän, jos juuri lainkaan, on kiinnitetty huomiota perhehoitajien biologisten lasten tarpeisiin ja heidän tukemiseen ihan valtakunnallisesti, joka on tärkeä lähtökohta sijoituksen onnistumiselle.

2.3 Sijaisvanhemmuus, erilainen vanhemmuus

Mitä eroa on sijaisvanhemmuudella ja biologisella vanhemmuudella?

Bullockin ym. (2006) on pohtinut, onko hyvällä sijaisvanhemmuudella samoja vai erilaisia ominaisuuksia kuin vanhemmuudella yleensä.

Sijaisvanhemmuudessa ole kyse kuitenkin aivan tavallisesta vanhemmuudesta. Se tuo erilaisia mutta myös paljon samankaltaisia haasteita vanhemmuuteen kuin biologinen vanhemmuus. Kaikissa vanhemmuuksissa on vahvuutta nähdä jokaisen lapsen omat tarpeet. (Ketola 2008, 105.)

Kun perheen vanhemmat ryhtyvät sijaisvanhemmiksi, muuttaa se koko perheen elämää hyvinkin paljon. Jokainen sijoitettu lapsi tuo mukanaan omat kokemuksensa, oman toimintatavan ja omat juurensa, myös sijaisperhe muokkautuu tilanteen mukaan toisenlaiseksi. Perheen dynamiikka ja perheen keskeiset suhteet muuttuvat sijoitetun lapsen myötä. (J.Ketola.2008, 105.)

2.4 Perhehoidon tuki

2.4.1 Pride-valmennus

”Jokaisella lapsella on oikeus päästä valmennettuun perheeseen ja jokaisella sijaisvanhemmuutta harkitsevalla on oikeus saada riittävästi tietoa tehtävässä tarvittavista valmiuksista. Sijoituksen aikana sijaisperheillä on oikeus saada tukea ja täydennyskoulutusta.” (pesäpuu 2016) PRIDE- valmennus on tarkoitettu henkilöille, jotka harkitsevat sijais- tai adoptiovanhemmiksi alkamista. Pride valmennus on kehittämistyön tulos, jonka alkujuuret ovat 1970-luvulta USA:sta. Tuolloin USA:ssa oli käytössä useita sijaisvanhempien valmennus- ja valintaohjelmia. Suomessa PRIDE-valmennus otettiin käyttöön jo vuonna 1995. Tällä hetkellä PRIDE-valmennus on Suomessa käytetyin valmennusohjelma. Vuodesta 2012 valmennus on ollut lakisääteistä. Suomessa PRIDE-valmennusta hallinnoi Pesäpuu, joka on kehittänyt valmennusta jo lähes 20-vuoden ajan vastaamaan Suomen lastensuojelua. Kouluttajaparina toimii aina lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja kokenut perhehoitaja, jotka ovat käyneet PRIDE-kouluttaja koulutuksen.

PRIDE sana muodostuu sanoista:

P Parents = vanhempien

R Resource for = voimavara johonkin eli

I Information = tietoon

D Development = kehittymiseen

E Education = oppimiseen

PRIDE- ohjelma perustuu perhehoidossa ja adoptiossa tarvittaviin valmiuksiin (tietoihin ja taitoihin). Pride-valmennus pohjautuu ohjelmaan, jossa keskeisenä asiana on viisi valmiutta, joiden kautta tarkastellaan ja työskennellään tulevan perhehoitajan kanssa. Valmiudet ovat: Suojella ja hoivata lasta, tukea lapsen yksilöllistä kehitystä, tukea lapsen suhteita syntymävanhempiansa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen, sitoutua lapseen ja toimia hänen luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan, sekä tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. (Pride-kouluttajan opas)

Valmennus perustuu perheiden ja kouluttajien yhteiseen arviointiin.

Valmennusprosessin edetessä perhe sekä kouluttajat pyrkivät tunnistamaan perheen vahvuudet sekä kehittämisen tarpeet peilaten viiteen valmiuteen.

2.4.2 Sijaissisarouden tuki

Sijaissisaruus on aihe, joka kiinnostaa lähes kaikkia perheitä, joilla on omia biologisia lapsia. He pohtivat mitä haasteita sijaisperheenä toimiminen saattaa tuoda biologisille lapsille, ja miten muutoksesta voi heidän kanssaan keskustella. Pride-valmennuksessa on oma osio toisella tapaamiskerralla perheen vanhemmille, koskien sijaissisaruuutta. Samalla esitellään materiaaleja, joiden avulla aihetta voi kotona työstää lasten kanssa. Pesäpuulla on materiaaleja joita voi tilata. Pienille lapsille on omat satukirjat, Miuku Pörrönen ja Kun maasta sataa vettä. Nyt on myös uusitut lasten ja nuorten sijaissisaruus oppaat, joita toinen on tarkoitettu 7-12 -vuotiaille ja toinen on suunnattu 13-16-vuotiaille. Ne toimivat tukena ja apuvälineinä kun vanhemmat käyvät läpi lasten kanssa sijaissisaruuuteen liittyviä asioita. (pesäpuu 2017)

PKS pitää myös oman koulutuskerran perheen biologisille lapsille, jossa työntekijät työskentelevät pesäpuun oppaan mukaan, ja sekä lapsen että nuoret saavat silloin oman oppaan mukaansa. Vaihtoehtoisesti on annettu ”miksi sijaisperheitä tarvitaan”-kansio. Koulutuskerta on samaan aikaan kun

vanhemmilla on tapaamiskerta seitsemässä paneeli ilta, johon kutsutaan kokemusasiantuntijoita paikalle, esimerkiksi sijoitettu nuori, biologinen vanhempi, sijaissisar ja perhehoitaja. (Hänninen 2017)

Sijasvanhemmuus koskettaa koko perhettä ja tuo muutoksia myös perheen omien lasten elämään. Voidakseen valmistua sijaissisaruiden mukanaan tuomiin muutoksiin, on tärkeää, että lapset saavat ennakoivaa valmistusta ja tulevat kuulluiksi sijoitusprosessin aikana. Lapset joita on kannustettu kysymään sekä kertomaan ajatuksiaan ja tunteitaan, selviytyvät paremmin sijaisperhe-elämän haasteista.

Pesäpuu ry on tuottanut materiaalin sijaisvanhemmuutta harkitsevien perheiden omille lapsille ja nuorille. Molemmissa oppaissa on ikätasoisesti kerrottu asioita lasten näkökulmasta. Oppaat sisältävät myös tehtäviä, sekä tarinoita sijaissisarilta. Oppaassa perehdytään arkeen ja siihen tuleviin muutoksiin, sekä kerrotaan miksi toiset lapset tarvitsevat sijaisperheitä. Oppaissa on myös nettisivujen osoitteita, joista lapset ja nuoret saavat lisätietoa asioista. Oppaan kokemustarinoita, sisällön tuottamista ja harjoitusten pilotointia on ollut tekemässä myös kokemusasiantuontia ryhmä, joka on pesäpuun SISSI- kehittäjäryhmän nuorista koostuva sijaissisaruusryhmä. Oppaiden teossa on ollut myös yhteistyössä näkökulmia antamassa sosiaalityöntekijöitä, sosionomiopiskelija sekä Pesäpuun työntekijöitä. (Välivaara 2012.)

2.4.3 Perhehoitokumppanit Suomessa Oy

Opinnäytetyöni tilaaja on Perhehoitokumppanit Suomessa Oy, eli lyhyemmin tekstissäni PKS. Perhehoitokumppanit Suomessa Oy tarjoaa kunnille vahvasti tuettua perhehoitoa. Kunnat käyttävät yritystä pääasiallisesti silloin, kun sijoitettavan lapsen tarpeet ovat haastavia, yhteistyöhön lapsen biologisen suvun kanssa liittyy haasteita, on kyse sisaruussarjoista tai kun kunnalta ei itseltään löydy lapsen tarpeisiin soveltuvaa perhettä. Yritys tuottaa laadukasta lastensuojelupalveluja, joissa biologisten lasten saama tuki on nyt avainasemassa ja noussut vahvasti esiin tarpeena. (perhehoitokumppanit 2016)

Vahvasti tuetulla perhehoidolla ja tiimivanhemmuusTM-mallilla mahdollistuvat yhä useamman vaikeamminkin oireilevan tai haastavasta tilanteesta tulevan lapsen ja nuoren sijoittaminen perhehoitoon. PKS:n tuottamassa perhehoidossa perhehoitaja saa ammatillisen työryhmän tiiviin tuen tehtäväänsä. PKS toimii tiiviissä yhteistyössä sijoittavan kunnan kanssa. PKS täydentää sijoittajan tuomia perhehoidon palveluja mahdollistamalla myös nuoruusiän, sisarusten ja vaikeamminkin oirehtivan lapsen sijoituksen perhehoitoon silloin, tai perhehoitaja tarvitsee vahvaa tukea sijoituksen onnistumiseksi. PKS toimii kunnan luotettavana kumppanina perhehoidon sosiaalityössä. (perhehoitokumppanit 2016)

Tuen merkitykseksi nousee perhehoitajien kokonaisvaltainen tukeminen, johon kuuluu myös perheen biologisten lasten tukeminen. Oikeilla toimintatavoilla ja tarkoituksenmukaisilla työskentelymenetelmillä saadaan aikaiseksi hyvinvoivat ja jaksavat perhehoitajat, joka on yksi keskeinen ajatus organisaation toiminnassa. Perhehoitajien hyvinvointi perustuu kaikkien osaluokkien tukemiseen ja huomion kiinnittämiseen, myös biologisiin lapsiin, jotka ovat yhtä suuressa muutoksen ja mullistuksen kourissa kuin sijoitettu lapsi. Hyvinvoiva ja jaksava perhehoitaja heijastuu suoraan sijoitetun lapsen hyvinvointiin ja tätä kautta onnistuneeseen sijoitukseen. Tällä menetelmällä uskon, että pystymme estämään joitakin sijoituksia katkeamasta.

3 ERILAISET SISARUUSSUHTEET

Ystävyysuhteen ja sisaruussuhteen ero on siinä, että sisaruksia ei voida valita, ja sisaruus on ikuista. Yhteiset vanhemmat ja yhteinen perhekulttuuri ja arki yhdistävät sisarusten juuret. Sisarusten vaikutus toisiinsa on jatkuvaa, kun taas toverisuhteet ovat usein muuttuvia ja satunnaisia. Sisaruussuhde onkin ainutlaatuisempi, syvällisempi ja luonteeltaan vahvempi kuin ystävyysuhde. Toki on myös ystävyysuhteita, jotka voivat olla hyvin vahvoja ja pitkiä, jaetaan samat arvot ja osittainen historia, mutta biologisessa sisaruussuhteessa se arjen jakaminen ja historian tekeminen alkaa jo syntymästä. ”Sisaruussuhteessa on tyypillistä voimakas kahtiajakaisuus: sisarukset nähdään paitsi auttajina ja emotionaalisina tukijoina, myös kilpailijoina vallasta ja vanhempien suosioista sekä huomiosta.” (Kinnunen 2008,25.)

Jokainen ihminen on erilainen, niin myös sisarukset keskenään, vaikka ovatkin jakaneet samat vanhemmat, samat arvot ja historian. Jokainen omaa oman temperamenttinsa ja luonteensa erityispiirteet, vaikka kasvatus olisi ollut aivan samanlaista. Tämän näkee erittäin hyvin vaikka kaksosien kohdalla. Jokinen elää omaa elämää ja tuntee sekä tulkitsee asioita eri tavalla. Toiselle tärkeä asia ei välttämättä ole toiselle sitä. (Kaulio & Svennevig 2008, 166). Jokaisella lapsella on omat tarpeensa, mihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota ja miettiä, millä tavalla parhaiten tukisi lasta yksilönä. Sama pätee myös sijaisperheiden biologisiin lapsiin, jokainen kokee omalla tavallaan perheeseen sijoitetun lapsen läsnäolon. Toiselle se voi olla haastavaa, sekä aiheuttaa mustasukkaisuutta, mutta toiselle se voi merkitä hyvää ja luontevaa sisaruussuhdetta.

3.1 Sijaissisaruus

Lapsia joita ei yhdistä biologinen sisaruus, mutta asuvat samassa taloudessa, kutsutaan sijaissisarukseksi. Lastensuojelun perhehoidossa on huomattu sisaruussuhteiden näkymättömyys sijaissisaruuteen perehtyneiden tutkijoiden keskuudessa. Perhehoito on hyvin haastava ja mielenkiintoinen tutkimusalue, josta voitaisiin kiinnostua enemmän Suomessa eri tieteenaloilla, toteaa Valkonen (2008, 117-118). Tällä Valkonen tarkoittaa, että huomioon pitäisi ottaa enemmän perheen biologiset lapset ja sisaruussuhteet jotka syntyvät sijaisperheissä. Hakkarainen (2007, 6) on myös sitä mieltä, että perhehoidossa puhutaan edelleen sijaissisaruudesta ja sen merkityksestä liian vähän. Sijaissisaruuteen perehtyneet tutkijat puuttuvat alalta, vaikkakin erilaisissa opinnäytetöissä sitä on jo hieman käsitelty.

Sijoitetun lapsen muuttaessa perheeseen, muuttuu myös perheen sisäinen rakenne. Kuopus menettää ehkä nuorimman lapsen paikan, tai vastaavasti keskimmäisestä lapsesta tullee pienempi sisarus. Tai ainoana lapsena aikaisemmin ollut saakin useamman sisaren, ja kaikki vanha ja totuttu muuttuu. Muutos on yhtä suuri niin sijoitetuille kuin perheen biologisille lapsille. Monesti ajan saatossa, kun perheen asetelmat ja perheen dynamiikka on saatu paikoilleen, tippuu sijais-sana kokonaan pois ja on vain sisaria. Useasti samat ajatukset ja tunteet ovat sijaissisarilla kuin uusioperheen lapsilla. (Hänninen 2017)

Sijaissisaruu eroaa uusperheistä. Uusperheessä lapset joutuvat jakamaan kodin ja vanhemmat, sekä ehkä huoneensa ja tavaransa toisen biologisen vanhemman uuden kumppanin lasten kanssa. Heillä ei ole yhteistä historiaa ja varhaislapsuuttaan yhdessä, mutta heillä on toinen biologinen vanhempi kuitenkin läsnä ja asumassa heidän kanssaan. Heidän yhteinen tulevaisuutensa luo heille yhteisen historian alkaen yhteisen kodin ja vanhempien jakamisesta. (Ritala-Koskinen 2001. 197.)

Ihmisuhteet ovat kaikki erilaisia, niin myös sisarussuhteet. Sisarussuhteiden myönteiselle kehitykselle on iso vaikutus sillä, miten isompia sisaruksia valmistellaan uuden sisaren syntymään, vai valmistellaanko lainkaan. Eripuraa syntyy useasti kilpailusta jota sisarukset kokevat keskenään. Onko joku saanut enemmän vai vähemmän huomiota ja rakkautta vanhemmilta kuin toinen sisar. (Sinkkonen 2012, 157). Tämä sama vaikutus on havaittavissa myös sijaissisaruuuden ja sijoitetun lapsen välillä, mustasukkaisuus, huomio, kateellisuus. Lapset saattavat pohtia kysymyksiä, kuinka toinen on saanut syntyä valmiiksi tähän perheeseen ja kuinka toinen kokee että sijoitettu lapsi vie hänen vanhemmat. Biologinen lapsi voi pohtia, millä oikeudella sijoitettu lapsi muuttaa heille, millä oikeudella se vie hänen vanhempien huomion ja ajan. Jo biologisen sisaren syntymä saa paljon muutoksia perheen sisällä. Sijoitetun ja sijaisperheen biologisen lapsen näkökulmasta asiat voivat olla hyvinkin ristiriitaiset. Biologinen sisaruussuhde syntyy jo odotusaikana ja vauvaan tutustuen, mutta sijaisperheessä se tapahtuu aivan eri kaavan mukaan.

Kuten Kerola (2010, 31) on tutkielmassaan avannut, on monta tekijää jotka vaikuttavat sijaissisaruu suhteiden laatuun. Vanhempi-lapsi suhteen ollessa turvallinen ja myönteinen, ennustaa myös myönteistä sisaruussuhdetta, kun taas vihamielisyyttä ja aggressiivista sisaruussuhdetta ennustaa rankaiseva, ylikontrolloiva ja kielteinen vanhempi-lapsisuhde. Parhaiten pystytään tukemaan niitä sijaissisaruu suhteita, joissa perheen vanhemmat onnistuvat luomaan perheen jokaiseen lapsen kanssa tyydyttävän ja tasapuolisen sekä tasa-arvoisen suhteen.

3.2 Sijaissisaruiden haasteet

Sisaruuksuhteita kuvatessa asiantuntijat ovat nähneet keskeisenä asiana sisarusten välisen kateuden ja kilpailun. Tämä liittyy niin biologiseen sisaruuksuhteisiin kuin ei biologisiin sisaruuksuhteisiin. Erityisen korostuneena se näkyy uusioperheiden uusien sisaruuksien kesken, ja sama asetelma on myös sijaissisaruuksien kesken. (Ritala-Koskinen 2001,197.)

Sijaissisaruuksuudesta ja sen merkityksestä, on perhehoidossa vielä liian vähän esillä, vaikka nyt viime aikoina on alettu huomaamaan sijaissisaruuksuuden tarvitsema tuki ja sen hyöty. Perheen biologiset lapset voivat olla heidän perheen tapojen ja sääntöjen mallittajina hyvänä esimerkkinä sijoitetulle lapselle. Heidän toimintatavat antavat esimerkkejä sijoitetuille, kuinka heidänkin oletetaan käyttäytyvän tai toimivan perheessä. Yhtäläillä kun sijoitus herättää vahvoja tunteita sijoitetussa lapsessa, herättää se sitä myös perheen biologisissa lapsissa. He tarvitsevat myös tukea ja huomiota sekä tukikeinoja selviytyäkseen uudessa perhekuvassa. (Hakkarainen, 2007.) Sijaissisarukset tekevät suuren työn ja heillä on suuri merkitys sille miten sijoitettu lapsi sopeutuu perheeseen. Juuri sijaissisarilta sijoitettu oppii perheen tavat, säännöt ja käytännöt. Sijoitettu lapsi ottaa sijaissisarilta vaikutteita esimerkiksi siitä, miten tässä perheessä vanhempia totellaan ja miten sääntöjen ja rajojen rikkomisesta seuraa. Joskus sijaissisarukset kuvaavat, että heistä tuntuu kuin heidän pitäisi olla mallilapsia kontrolloida tekemisiään ja keskittyä siihen, että ovat jotenkin erityisen hyväkäyttöisiä ja esimerkillisiä. Toki tällainen tunne tuo vain lisäpainetta. On tärkeää keskustella vanhempien kanssa odotuksista omia lapsia kohtaan ja ettei heille asetettaisi ylimääräisiä vaatimuksia ja paineita. (Liisa Hänninen). Myös Englannissa (Höjer, Luke & Sebba 2013). tehdyn tutkimuksen mukaan, tulisi tarkistella käytäntöjä ja tarjota sijaissisarille tarvittavia tietopaketteja sekä tilaisuuksia jossa he voivat tuoda esiin omia kysymyksiään ja näkemyksiään. He ovat tulleet siihen tulokseen että sosiaalityöntekijöiden sekä vanhempien on entistä enemmän kuunnella lapsia ja nuoria heidän tarpeistaan.

Sijoitusvaiheessa lapsella on paljon odotuksia ja kysymyksiä ja sijoitetun lapsen tulemistakin odotetaan hieman jännittyneenäkin. Roolit perheessä saattavat vaihtua; kuopus ei olekaan enää kuopus, pikkuveljestä tulee isovelji

ja päivähoito voi vaihtua kotihoitoon kun vanhempi jää kotiin töistä perhehoitajuuden myötä. Sijoitettu lapsi tuo mukanaan omat tavat ja tottumukset, ja hän joutuukin opettelemaan uudet toimintatavat, säännöt ja käytännöt. Tässä kohdin sijaissisarukset ovat avainasemassa, koska heidän kauttaan ja heitä mallittamalla sijoitettu lapsi sisäistää ja oppii perheen toimintatavat. (Liisa Hänninen)

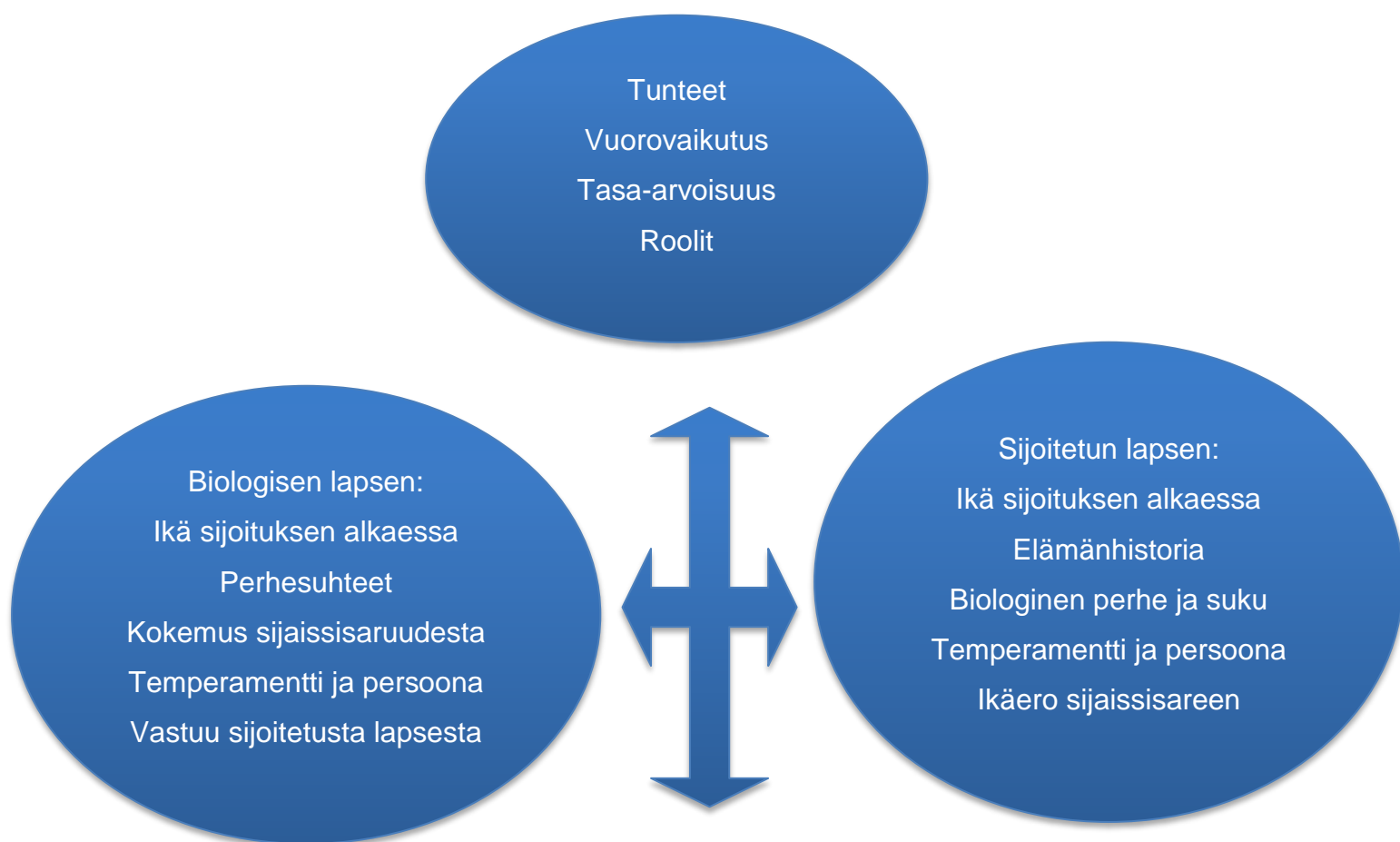
On hyvin tärkeä huomioida, että myös sijaissisaren tarpeet ja tunteet otetaan huomioon. On myös osattava rajata, ettei sijaissisarista tule huolehtijoita ja toisia aikuisia, vaan heillä on myös oikeus hyvään ja oikea aikaan lapsuuteen. Tämä on etenkin sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijän sekä sijaisvanhemman vastuulla. Heidän pitää olla tuntosarvet pystyssä yhtä lailla myös sijaissisaren tarpeista. Pääsääntöisesti perheen biologiset lapset eivät halua kuormittaa vanhempiaan, kun he huomaavat että heillä on tarpeeksi pohdittavaa ja tekemistä sijoitetun kanssa. Heillä on halu säästää aikuisia omilla tarpeillaan ja tunteillaan, vaikka ne olisivat kuinka tarpeellisia. (aikuinen sijaisveli) Kaskela (2009, 10) toteaa, että joskus sijaissisarista kasvaa ylihuolehtijoita, joustajia, sopeutujia ja ikuisia kuuntelijoita, eli vastuunkantajia. ” On merkityksellistä, että sijaissisaret otetaan huomioon koko sijoitusprosessin ajan ja heidän kanssaan työskentely on osa kokonaisuutta. Sijaissisaret ovat minulle sydämen asia ja oman kokemuksen myötä työskentely heidän kanssaan on todella tärkeää ja merkityksellistä. Sijaissisaruustyöskentely on auttanut kannattelemaan perheitä veikeidenkin vaiheiden yli ja palaute perheiltä työskentelyn tarpeellisuudesta on pelkästään positiivista.” (Liisa Hänninen)

Kuten aiemmin on jo mainittu, on jokainen lapsi yksilöllinen ja kokee asiat ja tapahtumat hyvin eri tavalla. Myös sijaisperheiden biologiset lapset reagoivat kukin omalla tavallaan sijoitetun lapsen muuttaessa heille. Lapsen mahdollisuus vaikuttaa tulevaan ja olla mukana muutoksien eri vaiheessa, tuovat lapsille oman kokemuksen, joka vaikuttaa kunkin lapsen toimintaan ja reagointiin.

”Ehkä välillä ois voinut ottaa sossutkin ja ne muut huomioon meidät biologiset lapset, vaikka vaan kysyä, mitä sulle kuuluu” (aikuinen sijaissisko)

Liisa Hänninen on kokenut perhehoidonohjaaja, joka työskentelee myös perheiden biologisten lasten kanssa. Hänen mukaansa sijasissisaruuksien työskentely etenkin ennen sijoitusta ja sijoituksen alkuvaiheessa on erittäin tärkeää. Lasten tunteet heittävätkin usein melkoista vuoristorataa ja on hyvä, että joku hieman perheen ulkopuolinen aikuinen, mutta kuitenkin tuttu ja turvallinen voi ottaa nämä tunteet vastaan. Vanhemmat saattavat usein ajatella, että kyllähän meidän omat lapset pärjää ja onhan tätä hetkeä odotettu yhdessä koko perheen kanssa. Usein on nähtävissä, että muutamia viikkoja tai kuukausia sijoituksen jälkeen perheen omille lapsille iskee todellisuus: ”jäähkö tuo lapsi meille?, eikö se lähdekkään täältä pois?, mä haluan oman vanhan perheeni takaisin, äiti ja isä ei enään huomaa mua, kaikki on ton yhden syytä!” Tässä kohtaan on tärkeä kuulla lapsia ja olla heidän tukena.” (Liisa Hänninen)

3.3 Kaavio sijasissaruuksien tekijöistä

Kuva 1. Sijaissisaruussuhteeseen vaikuttavat tekijät ja ominaisuudet (ks. Kerola 2010)

Samassa tutkielmassa Kerola on myös pohtinut Furman ja Buhrmesterin (1990) tutkimusta, jossa ikäeron ja iän merkitys oli noussut esiin. Niissä ilmeni, että lapsilla on eri rooleja sisaruussuhteissa. Hoivaajan roolissa on yleensä vanhin sisar, jos ikäero on suuri. Jos ikäero on taas nuorempaan, on vanhempi sisar suhteessa nuorempaan sisareen dominoiva osapuoli. Samassa tutkimuksessa nousi esiin myös, että jos ikäero on hyvin pieni tai jopa lähes samanikäiset sisarukset, koettiin sisaruussuhde yleensä läheisemmäksi.

Kerola on myös tuonut esiin Younes ja Harpin (2007, 31) selvityksen, jonka mukaan myös perheiden biologisten lasten on helpompi tulla toimeen samanikäisen tai itseään nuoremman sijoitetun lapsen kanssa. Merkittävää on myös biologisen lapsen oma ikä sijoituksen alettua, mutta toki näissäkin on eroja persoonan mukaan. Nuoremmat, alle 9-vuotiaat kokevat stressaavana uuden lapsen perheeseen tulosta, kun taas sitä isommat lapset ovat sopeutuvaisempia. Tässä tulee esiin pienten lasten kiinteämpi tarve omiin vanhempiin, kunnes kaverisuhteiden merkitys alkaa kasvamaan. Pienemmät lapset ovat enemmän itsekeskeisimpiä ja omia tarpeitaan esiin tuovia, joille pienet arkiset muutokset ja esimerkiksi omien lelujen jakaminen on

haastavampaa. Oman huoneen jakaminen sijoitetun kanssa on helpompaa, koska he kokevat turvaa kun joku nukkuu samassa huoneessa.

3.4 Sinut ry

Sinut ry toimii Perhehoitoliiton alla yhteistyössä heidän kanssaan. Sinuihin voi liittyä lastenkodissa, perhekodissa tai perhehoidossa oleva 13-25 vuotias sijoitettu nuori, ja perhehoitajien biologiset nuoret. Sinut tarjoavat vertaistukea sekä tapahtumia ja leirejä. Yhtenä tavoitteena yhdistyksellä on saada nuorten sijoitettujen sekä sijaissisarien ääni kuuluville, ja näin kokemusasiantuntijoiden kautta tarvittavia muutoksia sijaishuoltoon. Sinut järjestää myös erilaisia foorumeja, joihin kutsutaan myös lastensuojelun työntekijöitä ja päättäjiä kuulemaan nuorten ajatuksia ja mielipiteitä. (Sinut ry 2016)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa, mitä tukea sijaissisaret tarvitsevat, sekä miten PKS voisi parhaiten tukea sijaissisaria. Tavoitteenani on saada suoraan tietoa kokemusasiantuntijoilta, joiden avulla PKS kehittää edelleen sijaissisarille kohdistettua tukea

Tutkimus kysymykseksi muodostui keskustelujen ja taustatietojen kautta: Tarvitsevatko sijaisperheiden biologiset lapset tukea? Alakysymyksenä pohdittavaksi tulee: Millä tavoin PKS voi tukea sijoituksen edetessä perheiden biologisia lapsia.

4.2 Tutkimus menetelmät

Lähestymistapani on laadullinen, eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivinen tutkimus on todellisen elämän kuvaamista, jossa luotetaan enemmän tutkijan omiin havaintoihin ja keskusteluihin tutkittavien kanssa. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla, voidaan auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Tutkittavien määrä rajoittuu kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensä pieneksi. Tavoitteena on siis ymmärtäminen, ei

määrien selvittäminen. Vaihtoehtojen etsimiselle, toiminnan kehittämiseksi ja sosiaalisten ongelmien havaintojen tekemiseen ja tutkimiseen sopii kvalitatiivinen tapa hyvin. Laadullisessa tutkimuksessa jo muutaman henkilön haastattelu tuottaa tarvittavan tiedon ja erilaisia näkökulmia tutkimuskysymykseen kun vertaa esimerkiksi määrälliseen tutkimustapaan. (Hirsijärvi & Hurme 2008,58.)

Tarkoituksena oli saada yksilön kokemuksista ja elämyksistä tietoa.

Tarkoituksena oli tuoda esiin lasten omakohtaiset kokemukset ja heidän tuomat tunnetilat keskustelujen ja toiminnan kautta. Menetelmänäni oli sekä teemoitettuja toimintoja sekä vapaamuotoista keskustelua, eikä minulla ollut valmiita johdonmukaisia kysymyksiä heille, näin vapaamuotoisuuden kautta heidän oli helpompi tuoda esiin omat ajatukset. Hirsijärvi ja Hurme (2008.) kirjoittivat, että nuoret pystyvät tuottamaan eri näkökulmaa pienempiin lapsiin verrattuna oman kokemuksensa kautta. Aikuisten sijaissisarten haastattelu oli huomattavasti rakentavampaa ja pitkän kokemuksen kautta ja iän tuoman ajattelutavan myötä he pystyivät ajattelemaan asioita kypsemmästä näkökulmasta.

Pienempien lasten haastattelussa on otettava huomioon erilaiset asiat kuin aikuisia haastatellessa. Motivoiminen ja ehkä pieni palkitseminen haastattelun jälkeen innostaa pienempiä lapsia yhteistyöhön. On muistettava huomioida työskentely aika ja tarvittaessa myös tauotettava haastattelua. Haastattelijan on tulkittava ja olla tarkkana lapsen vireystilasta sekä tunnetiloista. (Ritala-Koskinen 2001, 65.)

4.2.1 Aineistokeruu menetelmät

Menetelmäni perustuu haastatteluihin, vertaisryhmän pitämiseen, sekä perheiden kanssa tehtävään sijaissisaruuksien työskentelyyn. Haastateltavina minulla on jo aikuistuneet sijaisperheiden biologiset lapset, sekä yksi PKS:än perhehoidonohjaaja, joka työskentelee sijaissisaruuksien teeman kautta perheissä. Vertaisryhmän kautta kerään aineistoa toiminnallisilla menetelmillä, kuten askarteluilla ja tunne korteilla ja muilla vastaavilla korteilla, sekä keskustelemalla ja pohtimalla lasten kanssa esiin nousevia ajatuksia ja toiveita. Toiminnalliset menetelmät ovat yleensä erittäin hyviä tuomaan lapsien ajatuksia ja mielipiteitä esiin. Lapset täyttivät myös Pesäpuu ry:n Mitä

sinulle kuuluu lomakkeen (Liite 1) Sekä Pesäpuu ry:n Lapsen palautelomakkeen koskien vertaisryhmää (liite 2). Vertaisryhmä koostui PKS:än perhehoitajien biologisista lapsista, Vertaisryhmään kuului 6 lasta, jotka olivat iältään 7-12 vuotiaita. Ryhmä kokoontui kaksi kertaa, joista ensimmäinen kesti viisi tuntia, ja jälkimmäinen neljä tuntia.

Vertaisryhmä on joukko samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä, jotka keskustelevat tai toimivat tasavertaisesti yhdessä. Vertaisuutta voi kokea siellä, missä on jokin yhdistävä tekijä osallistujien välillä. (Järvinen & Taajamo 2006, 8.)

Toteutan ryhmän teemahaastattelun muodossa, jossa lähtökohtana on löytää vastauksia jolla on merkitystä tutkimuksen ja tutkimustehtävän kannalta. Ne perustuvat viitekehukseen, tutkittavasta jo tiedettyyn ilmiöön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Aikuisten sijaissisarien kanssa toteutin avointa haastattelu menetelmää. Avoimessa haastattelussa ei viitekehys määrää suuntaa, vaikka viitekehys on tiedossa ja se helpottaa tutkijaa hahmottamaan kokonaisuutta ja tutkimaansa aihetta sekä sisältöä. Tässä on tutkijan rooli pitää haastattelu koossa ja aiheessa, vaikka haastateltavalle on annettava oma vapaus puhua ilman rajoituksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76.)

Haastattelun ja kyselyn idea on hyvin yksinkertainen. Kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä. Haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73 – 74.)

Yksilöhaastattelu voidaan ajatella perustelluksi valinnaksi esimerkiksi tutkimusaiheen sensitiivisyyden vuoksi, kuten tilanteissa, joissa on eettistä, että vain tutkija on läsnä haastateltavan kertoessa kokemuksistaan. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 57.) Haastattelut tein yksilöllisesti, jolloin haastateltava pystyi tuottamaan omia asioitaan ja tunteitaan ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Ryhmässä pystyin antamaan tarvittaessa lapselle oman yksilöllisen hetken menemällä hieman syrjemmälle lapsen kanssa. Haastateltavat aikuiset sijaissisaret olivat itse olleet alakoulu ikäisiä kun heidän perheeseen oli tullut ensimmäiset sijoitetut lapset. Nyt he ovat iältään

20 ja 23-vuotiaita. Haastattelu eteni keskustelu muotoisesti. Molemmat haastateltavat olivat innokkaita pohtimaan omia ajatuksia ja kokemuksia joita on kertynyt vuosien varrella. Molempia haastattelin eri aikaan. Ainoana alkukysymyksenäni oli, ”Miten olet kokenut sijaissisarouden? Mitä ajatuksia ja tunteita se herättää nyt aikuisuuden kynnyksellä?”

4.2.2 Lasten erityisyys haastateltavina

Lasten haastattelun rakenne ja sujuvuus riippuu osittain, onko haastateltava lapsi ja haastattelija ennestään tuttuja, vai onko asetelma aivan uusi molemmille. Itse koin, että muutaman kerran tapaamisen jälkeen, lapsiin sai paremman kontaktin, kuin aivan ensimmäistä kertaa tavatessa. Haastattelu on aina vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa molemmat osapuolet tuottavat sisältöä. Haastattelijan tulee tarvittaessa tehdä lisäkysymyksiä, jolloin varmistetaan oikein ymmärretyksi tuleminen. Näin voidaan estää virheelliset tulkinnat ja havainnot. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 86.)

Toisaalta haastateltavan iällä ei ole niin suurta merkitystä kun voisi olettaa. Lasten ja aikuisten haastattelun erona onkin, että lasten kohdalla eettiset kysymykset korostuvat. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 88.) Ryhmässä olevien ikä vaihteli ensimmäisellä luokalla olevasta jo kuudennella luokalla olevan välillä. Kuitenkaan lapsen tuottama sisältö ei riippunut lapsen iästä. Nuorin ryhmässä olevista lapsista (7v poika) tuotti eniten asioita, sekä selkeästi pohti asioita hyvinkin syvällisesti.

Lapsen haastatteluun tuo erityispiirteet myös, että lapsi ei voi yksin päättää haastatteluun osallistumisesta, lupa osallistumisesta tulee pyytää myös huoltajalta, näin huoltaja on osaltaan tutkimuksen osallistuja. Huoltajalle on annettava riittävä tieto haastattelun tarkoituksesta. Myös lapselle on tärkeää selventää miksi haastatellaan, mitkä teemat ovat haastattelun runkona ja mihin haastattelua käytetään, sekä kuka saa tietää haastattelun sisällöstä. (Ruusuvuori & Tiittula. 2005, 147.) Tärkeää lapsia ja nuoria haastatellessa on, että heille kerrotaan ikä- ja kehitystasonsa mukaan miksi heitä haastatellaan ja mihin tarkoitukseen haastattelua tehdään. Myös haastattelun mahdollinen nauhoittaminen on hyvä kertoa lapselle ja nuorelle. (Ritala-Koskinen 2001,

71.) Ryhmän ensimmäisellä tapaamisella kerroin lapsille mitä opiskelen ja mihin tarkoitukseen käytän aineistoa, joita kerään ryhmän aikana. Lisäksi muistutin heille asiasta myös toisella tapaamiskerralla.

Viime vuosina on lasten haastatteluihin kohdistunut mielenkiinto selkeästi lisääntynyt. Lapsia halutaan kuunnella entistä enemmän ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon tasavertaisemmin kuin aikaisemmin. Lapset nähdään paremmin yksilönä, ja heidän kokemustaan arvostetaan. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 128.)

Aineiston arkistointi etiikan näkökulmasta on otettava huomioon. Alaikäisten tallenteet ja tuotokset, kuten kuvat, kirjoitukset ja piirustukset ja niiden suojaaminen on tärkeää. Luottamuksellinen tutkimussuhde voidaan yhdessä määrittää tutkittavien kanssa ja sopia materiaalien jatkokäytöstä, säilyttämisestä tai palauttamisesta tutkittavalle. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 214.)

4.2.3 Aineiston analyysi

Tärkeätä on valita sellainen analyysitapa, jolla saadaan parhaiten vastauksia siihen tutkimuskysymykseen joka on tehty. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 209.) Tarkoitukseni on saada tietoa mitä tukea sijaisperheiden biologiset lapset tarvitsevat, ja miten tuki saataisiin tarkoituksenmukaiseksi. Toiminnallisesta ryhmästä teen havaintoja jotka kirjaan ylös tarkasti, sekä otan kuvia töistä joita lapset tuottavat. Säilytän aineiston lukittavassa tilassa, jotta tietoturva säilyy. Teen tutkimuksen laadullisesta, eli kvalitatiivisesta näkökulmasta.

Haastattelujen sekä ryhmästä saadut aineistot on seuraavaksi purettava ja jäsennettävä. Litterointi, eli sanasanainen puhtaaksikirjoittaminen voidaan toteuttaa koko haastatteludialogista, tai se voidaan purkaa valikoiden, kuten minä tein. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138.) Olen äänittänyt haastatteluja matkapuhelimen dragon sovelluksella. Tuotetun haastattelun litteroin tekstin, ja kirjoitin heidän puheen muotoon. Litteroinnissa pidin hyvin tarkkaa kirjausta, jotta kaikki se, jonka haastateltava on halunnut sanoa, on oikein kirjoitettu ja avattu tekstiksi. Litteroinnissa ei ole yksiselitteistä ohjetta, vaan sen tarkkuuteen riippuu tutkimusotteesta ja tehtävästä.

Analyysimenetelmänä käytin perinteistä sisältöanalyysiä. Useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat sisältöanalyysiin. Siinä voidaan kuultujen, nähtyjen ja kirjoitettujen sisältöjen analyysiä tarkastella väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Analyysin pilkkomisessa ja tutkimisessa haastatteluaineiston käsittelyä analyysista synteesiin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 144.) Siinä aineisto kokonaisuudesta tehdään osiin, luokitteluun ja yhdistelyyn, jossa päästään synteesiin ja edetään takaisin kokonaisuuteen, tulkintaan ja teoreettiseen hahmottamiseen. Olennainen osa analyysia on luokittelu ja ryhmittely, jolla luodaan pohja ja kehys, minkä mukaan voidaan myöhemmin tulkita, tiivistää ja yksinkertaistaa haastatteluaineistoa.

Aineiston analyysin aloitin kirjoittamalla kaikki muistiinpanoni selkeästi paperille. Kirjoitin myös haastattelut paperille hyvin tarkasti kuten haastateltava oli ne kertonut. Luin kaikki tekstit useampaan kertaan ja vertasin etenkin äänitettyjen haastattelujen kirjoituksen oikeellisuuden tarkasti sanasta sanaan. Merkitsin tärkeitä kohtia tutkimuskysymyksen kannalta, joita kirjoitun ylös tiivistelemänä. Ryhmittelyssä etsin samankaltaisuuksia joita yhdistelin. Valokuvista poimin myös asiat jotka olivat olennaisena osana tutkimuskysymystä ja kirjoitin ne yhdistelleen muistiinpanoihin. Laskin myös lasten täyttämästä lomakkeesta, jolla arvioitiin ryhmän kokemuksia ja tärkeyttä lasten näkökulmasta, keksiäron. Kokonaisuutena löysin yhdistäviä teemoja, jotka olivat: Vanhempien huomio, tunteet, menettämisen pelko, kiintyminen, tuen puute.

4.3 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvät eettiset käytännöt ja niiden noudattaminen ja toteuttaminen on yksi tärkeimmistä lähtökohdista kun tehdään tutkimusta. Jokaisella on oikeus päättää itse, osallistuvatko he tutkimukseen ja heillä tulisi olla tieto, että tarvittaessa myös kesken tutkimuksen voi ilmaista halun lopettaa omalta osaltaan tutkimus ja haastattelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 186.)

Nuorten ja lasten haastatteluissa liiallinen suojeleminen voi johtaa siihen, että nuoret eivät pääse saamaan hyötyä heitä koskevissa tutkimuskissa.

Tutkimuseettisistä näkökulmista alaikäiset ovat haavoittuvia ja suojaattomia sekä vajavaisia. Haavoittuvuuden vuoksi alaikäisillä on tarkempi suojeleminen, ja näin ollen heidän haastattelu on haastavampaa. Lasten ja nuorten tutkimisessa on monissa maissa siksi suostumus vanhemmilta pyydettävä. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 68.)

Eettisiä riskejä ja ongelmia liittyy aina tutkimuksen tekoon. On tärkeä ilmaista ryhmässä, miten toimin aineiston kanssa tutkimustyön aikana, sekä sen jälkeen. Eettisyydestä on tärkeä keskustella myös tutkimuksen tilaajan kanssa. Tutkin aineistoa kyseisestä teemasta pohtien oikeiden toimintatapojen eettisyyttä etenkin lasten ja nuorten näkökulmista ja heistä tehdyistä havainnoinnista ja tutkiessa. (Mustola 2015.) Eettisyys on itselleni tärkeä näkökulma, jonka pohjalta omat toimintatapani muodostuivat. Turvallisen ja luotettavan ilmapiirin muodostaminen ja aineiston oikeanlainen käsittely ja tuhoaminen olivat tärkeitä asioita tutkimusta tehdessä. Tutkimuseettisen peruseriaatteen mukaan tutkimukseen osallistumisen tulee pääsääntöisesti olla vapaaehtoista, joten päätöksen osallistumisesta tekivät huoltaja ja lapsi itse. (thl 2017) Itselleni on erittäin tärkeää eettisesti kertoa alaikäisten lasten vanhemmille mitä tutkin ja mihin tarvitsen tutkimusta. Kerroin asiasta kutsussa, jonka lähetin vanhemmille, sekä kerroin vielä kun he toivat lapset ensimmäiseen ryhmä tapaamiseen. Myös lasten vanhemmilta saatu lupa on ehdottoman tärkeä, ja ilman sitä en voisi lapsen tuottamaa käyttää tutkimuksessa. Myös lapselle itselle on tärkeä kertoa mitä tutkin ja miksi on tärkeä tutkia. Osa vanhemmista olikin lapsilleen kertonut asiasta, ja minä vielä kerroin ryhmän alettua, sekä kuvattuani heidän töitään ja kirjoittaessani muistiinpanoja. Jokainen lapsi antoi vielä suullisesti luvan käyttää aineistoa opinnäytetyötäni varten. Eettisesti kestävän tutkimuksen kulmakivenä nähdään nuoren tutkittavan ja aikuisen tutkijan luottamuksellisen suhteen luominen. Tulokset eivät saa vahingoittaa nuorta, eikä tutkimukseen osallistuminen saisi hankaloittaa nuoren elämää. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010, 16.) Huomioin eettiset toimintatavat heti tutkimustyöni alussa. Tutkimuksessani tuli esiin perheen henkilökohtaisia asioita ja lapset tuottivat niitä ilman omia vanhempiaan. Siksi luottamus alusta asti oli hyvin tärkeää. Lasten vanhemmat olivat tietoisia tutkimuksen sisällöstä ja mihin tietoja käytetään. Lapset saivat myös molempina ryhmäkertoina näyttää halutessaan tuotoksensa vanhemmilleen.

5 SIJAISISARUUS RYHMÄ

5.1.1 Taustatietoa

Lähetin lasten vanhemmille sähköpostissa ilmoituksen alkavasta ryhmästä, sekä tiedon miten ja mihin käytän ryhmässä tullutta aineistoa. Sähköposti toimi myös lupalappuna vanhemmilta. (Liite 1) Lisäksi keskustelin vanhempien kanssa myös puhelimitse tai kasvokkain ryhmän tarkoituksesta ja tavoitteista. Lapsille lähetin postitse oman kutsun heidän omalla nimellään. Kirjoitusasuksi valitsin kutsuun selkeän kirjoitusasun, jotta pienemmätkin osallistujat voivat itse lukea kutsun. (Liite 2)

Ryhmään osallistui kuusi lasta neljästä perheestä. Heistä kolme oli tyttöjä ja kolme poikia. Kahdesta perheestä tulivat sisarukset. Perheessä josta tuli tytöt, on kaksi sijoitettua lasta. Käytän heistä lyhennettä A, joka on vanhempi tytöistä ja B nuoremasta. Perheessä josta tuli poika (P), joka on nuorempi ja hänen isosiskonsa (T)

Pojat jotka tulivat ryhmään, olivat eri perheestä. Vanhempi näistä pojista (Y) asuu perheessä, jossa on biologisia sekä sijoitettuja sisaruksia. Pienempi näistä pojista (X) asuu perheessä, jossa hänellä on useampi sisarus. Muiden perheisiin oli sijaislapset muuttaneet vuoden sisällä, mutta A ja B tytön perheessä sijoitetut lapset olivat tulleet vauvana jo useita vuosia sitten. Kaikki lapset olivat osallistuneet vanhempien Pride-valmennuksen aikana muutaman tunnin kestävään sijaissisar ryhmään, jossa heille kerrottiin mitä sijaissisaruuks tarkoittaa ja jokainen sai itselle sijaissisaruuks vihkosen. Muuta sijaissisaruuks työskentelyä ei perheisiin ollut varsinaisesti tehty. Perheet olivat osallistuneet syksyllä 2015 PKS:n järjestämälle perheleirille, joka kesti lauantaista sunnuntaihin. Tuolla leirillä oli omat ryhmät sijoitetuille lapsille sekä perheiden biologisille lapsille.

5.1.2 Ensimmäinen tapaaminen

Aloitimme tutustumisleikillä, jossa kaikki pääsivät kertomaan itsestään juuri ne asiat mitkä halusi. Ryhmän tutustumista ja toimintaa helpotti huomattavasti, että kaikki lapset olivat tavanneet toisensa jo syksyllä leirillä. Nallekorteilla

pyysimme lapsia muodostamaan ”meidän perhe”. Jokainen sai päättää ketkä heidän mielestään perheeseen kuuluu, ja mikä kortti parhaiten kuvaa ketäkin perheen jäsentä.

Nallekortit: korteissa nallet ilmentävät eri persoonallisuuspiirteitä ja tunteita, ne toimivat lasten kanssa kun käsitellään tunteita, perhe-elämää ja ihmissuhteita. Korttien avulla voidaan käsitellä muutoksia ja avata vuoropuhelun. (pesäpuu 2016) Näillä korteilla hahmotimme perheen tunnelmaa ja dynamiikkaa lasten silmin.

Kuva 2. Nallekorttien etsiminen ”meidän perhe” tehtävään.

Muut lapset laittoivat perhekuvaan myös sijoitetut lapset, mutta poika P ei laittanut. Jokainen sai esitellä perheensä. Poika P sanoi ”ei ne kuulu mun perheeseen oikeasti” Yhteisesti oli havaittavissa, että perheen isät olivat kaikilla vihaisen näköisiä. Lapset kertoivat että ”isällä on aina kiire, isä on väsynyt kun ne muut lapset kiukuttelee, vanhemmilla on niin paljon töitä että ne hermostuu helposti”

Kerola (2010) on tutkielmassaan kirjoittanut, että Younes ja Harp (2007, 37) toteavat heidän omassa tutkimuksessaan lasten toiveesta että aikuiset puhuisivat avoimesti lasten kanssa, joka auttaisi omalta osaltaan heitä ymmärtämään sijoituksen perusteet. Lisäksi siihen vaikuttavat sijoitetun lapsen ikä ja elämänhistoria. Poika P:n tilanteesta tiedämme, että hän kokee vahvaa mustasukkaisuutta sijoitettua lasta kohtaan. ”se leikkii mun tavaroilla

ja rikkoo mun leikit niin en siksi kyllä tykkää siitä yhtään, paitsi ihan joskus vähän, mutta en paljoo” Kertoi poika P meille tuntemuksistaan.

Jo heti alusta alkaen muodostui ryhmän ohjaajille käsitys, ketkä lapsista olivat sopeutuneet paremmin muuttuneeseen perhemuotoon, ja kenellä oli haastavampaa, ellei ihan vaikeata hyväksyä uudet lapset perheeseen. Käsitys muodostui nalle-korttien perhekuvasta ja sen aikana käydystä keskustelusta mitä jokainen tuotti omasta perheestään.

Teimme ensimmäisellä tapaamisella myös pysyneet/muuttuneet tehtävän. Lapset valitsivat Pesäpuun elämäni tärkeimmät asiat korttisarjasta niitä kortteja ja asioita, jotka heidän mielestä on pysynyt ja mitkä muuttuneet vanhempien sijaisperheeksi ryhtymisen jälkeen. Niissä havaitsimme, että perheissä on pysynyt tietyt tavat ja tottumukset, kuten rajat, isä, äiti, sukulaiset, rakkaus, ystävät ja ruoka. Muuttuneiden asioiden puolella oli sukulaiset, veli, sisko, leikki, huomio ja vapaus. Sukulaiset löytyivät molemmista riveistä. Osan lapsien mielestä he ovat saaneet uusia sukulaisia sijoitettujen lasten isovanhemmista, ja osa koki että sijoitetut lapset vievät heidänkin sukulaiset ja he joutuvat jakamaan äidin ja isän lisäksi vielä isovanhemmatkin sijoitettujen lasten kanssa.

Kokonaisuutena keskustelujen kautta tuli esiin, että lasten mielestä muutoksia on tapahtunut enemmän kuin aikuiset niitä huomaavatkaan. Kuten Kerola (2010) omassa tutkielmassaan oli myös havainnut että sijaissisaruksien mielestä heilläkin oli paljon sopeutumista ja muutoksia, kuten perheen koko, huoneen jakaminen, tullut lisää sääntöjä ja piti käyttäytyä paremmin ja jakaa enemmän asioita. Lisäksi Kerola oli havainnut lasten tuottamista puheista, että jopa hankinnat, nukkumaanmenoajat sekä iltasatujärjestys oli muuttunut. Uskon itse myös oman kokemuksen kautta, että aikuinen ei aina huomaa muutoksien määrää biologisen lapsen näkökulmasta.

Kuva 3. Pysyneet ja muuttuneet asiat.

Keskustelimme ryhmässä, onko heillä tietoa, miksi osa lapsista ei voi asua kotona, vaan tarvitsevat sijaisperheen. Kaikilla lapsilla oli hyvä käsitys asiasta, ja he kertoivat että tieto tästä asiasta on Pride-valmennuksen aikana käydystä lasten paneelista, sekä keskusteluista vanhempien kanssa. Ryhmässä nousi myös esiin, että miten he kertovat omille kavereille sekä kodin ulkopuolisille ihmisille kuka heidän perheeseen muuttanut lapsi on, ja miksi lapsi asuu heillä. Myös nuoret lapset ajattelevat paljon asioita, ja heillä on myös hyvä käsityskyky asioille. He, joilta oli kysytty, olivat sanoneet että kyseinen lapsi ei voi asua omassa kotona, mutta hän ei tiedä miksi, koska äiti ja isä ei ole saanut sitä kertoa, kun se on sellainen salaisuus juttu.

5.1.3 Toinen tapaaminen

Toinen tapaaminen alkoi hyvin. Lapset tunsivat nyt paremmin toisensa, sekä me ryhmän vetäjätkin olimme jo tutumpia. Keskustelimme kuulumisia ja virittäydymme yhdessä päivään. Toisessa tapaamisessa jokainen piirsi palapelin, jonka sai myös kotiin muistoksi. Aiheena oli meidän perhe. Kaikki lapset lähtivät innokkaina tekemään palapeliä, mutta muutama lapsi ei oikein tiennyt varmaksi keitä hän piirtäisi palapeliin. Eräs poika ryhmästä ei halunnut piirtää perhettä, vaan väritti palapelin. Piirustuksen kautta tuli myös esiin, että muutaman lapsen mielestä siihen jäi tilaa vielä uusille lapsille. Nämä lapset ovat toivoneet heidän perheeseen lisää sijoitettuja sisaruksia

keskusteluissaan vanhempien kanssa, sekä ilmaisivat halukkuutensa uusille sisaruksille myös ryhmän aikana.

Tyhjä palapeli alusta: Perhe lapsen silmin, josta jäi heille myös muisto ryhmän toiminnasta. Itse tehty palapeli jossa oli perheen jäsenet mukana.

Kuva 4. Palapeli meidän perhe.

Keskustelu oli avointa koko toiminnan ajan. Lapset puhuivat myös keskenään ajatuksista sijaissisaruuudesta sekä leiristä jossa he olivat tavanneet.

Seuraavana oli myös piirustustehtävä, jossa piirrettiin kartongille sijoitetun lapsen kuva, ja kuvaan kirjoitettiin kyseisen lapsen mukavia piirteitä ja positiivisia asioita. Tässäkin tehtävässä tuli esiin osan ryhmän innostus, ja muutamalla lapsella haaste mitä kirjoittaa. *"Mä en keksi mitään kivaa mitä siinä olis"* oli erään lapsen ajatus. Kaikki kuitenkin sai jotain asioita kirjoitettua. *"Onko pakko piirtää sille kun en halua, ei siinä oo mitää kivaa"* Piirustukset oli tarkoitus viedä kotiin ja antaa kyseiselle sijaislapselle itselle. Piirustuksiin tuli seuraavia asioita: "olet paras" "Sulla on hyvät musiikki kaiuttimet, mä haluisin samanlaiset" "sinun kanssa on kiva leikkiä, olet hauska, olet hyvä laulamaan, olet nopea oppimaan." "Olet kiva siksi kun autat minua" "olet kiva kun leikit mun kanssa" "olet kiva sisko koska naurat, leikit, autat ja rakastat" "olet kiva kun osaat pelata shakkia, olet kiva kun pelaat mun kanssa."

Kirjallisia lomakkeita meillä oli kaksi. Toinen oli mitä sinulle kuuluu (liite 3) ja toinen oli lapsen palautelomake. (liite 4) Mitä sinulle kuuluu lomakkeessa asteikolla 0-10, tuli keskiarvoksi 6,66. Lapsen palautekyselyssä kohdassa: oliko tapaamisesta mielestäsi hyötyä, oli neljä vaihtoehtoa. Kyselyn tuloksena kuudelta lapselta oli.

- 1) Paljon = 3
- 2) Jonkin verran = 2
- 3) Vähän = 0
- 4) Ei lainkaan = 1

Lopussa lapset saivat ryhmässä piirtää vanhemmille. Aiheena oli, ”toive vanhemmilta”

Kuva 5. Toive vanhemmilta

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Aikuisten sijaissisarien ajatuksia

Haastatteluissa tuli esiin vanhempien huomio, menettämisen pelko, kiintyminen sekä suuret tunteet hyvin vahvasti. Merja Kerola (2010) on todennut että biologiset lapset tietävät että sijaisvanhemmuus on vaativaa, eivätkä halua kuormittaa vanhempiaan omilla ajatuksillaan ja huolillaan. Tähän liittyy myös vanhempien huomion vähentyminen ja sen kaipuu.

”Välillä lapset on ollut haastavampia ja silloin myös huomio on mennyt niihin lapsiin, mut ite oon kyllä osannut hakea huomiota jos sitä on halunu” (aikuinen sijaisisisko)

*”Mä en uskalla pitää vauvaa sylissä ennenkuin tiän varmasti että se jää meil-
le. Kerran kiinnyin tosi kovasti pieneen tyttöön ja leikin sekä touhusin sen
kanssa paljon, se oli kun oma sisko, mä olin muistaakseni silloin 13-vuotias.*

Mut sit se vaan lähti meiltä pois, se kaikki tapahtu niin nopeesti, etten kerennyt edes kunnolla sanoa heippoja. Mua suretti ja mä ajattelen sitä tyttöä vielläkin välillä, vaikka siitä on jo 10 vuotta.” (aikuinen sijaisveli)

Esiin tuli myös kiintymyksen muodostuminen joka myös sijaissisaruuksissa on hyvinkin voimakasta, mikä vaikuttaa suuresti myös perheen biologisiin lapsiin ja jättää heille omat jälkensä. Merja Kerola (2010, 21) kirjoittaa että Kähkösen (1991) tutkimuksessa on selvinnyt, että sijoituksen kestäessä pitkään kasvavat myös kiintymys, sekä ahdistus. Sen myötä niin biologisilla lapsilla kuin sijaisvanhemmillä vaikeinta on koko sijoitusprosessissa sijoitetun lapsen perheestä lähtö. Lähtöä kuvaillaan surulliseksi ja tunteelliseksi. Näissä tilanteissa on perheen biologiset lapset jääneet hyvin yksin. Aikuiset eivät ole huomanneet omassa suruprosessissaan perheen lasten surua ja ikävää. Tässä näkyy myös lasten lojaalisuus ja yritys tukea ja ymmärtää heidän vanhempiaan.

Ketola (2005, 22) kertoo, että tutkimuksen mukaan biologisista lapsista noin puolet pitävät kuin omina sisaruksinaan sijoitettua lasta, kun taas puolelle he ovat vain kavereita.

”Tykkään käydä kotona touhuumassa pienten kanssa. Mulla tulee niitä ikävä jos en hetkee nää. Ne on mulle ihan yhtä oikeet sisarukset kun biologisetkin, en nää eroa, enkä tunne eroa. Niistä tulee yhtä tärkeitä sisaruksia kun muutenkin. Me ollaan koko elämämme sisaruksia. Mä oon aina niitten isosisko.” (aikuinen sijaissisko).

”Ai nyt aikuisena. No nyt mä oon asunut jo useamman vuoden pois kotoa, mutta tiiviisti oon yhteydessä sinne kuitenkin. Ne on mulle tärkeitä nää, jotka on meillä ollut jo pysyvästi. (aikuinen sijaisveli)

6.1.1 Mitä tukea aikuiset sijaissisarret olisivat tarvinneet

Tutkimuksessa tuli esiin aikuisilta sijaissisarilta samoja teemoja kun ryhmässäkin. Sosiaalityöntekijän huomio, ymmärrys muuttuneeseen perhedynamiikkaan ja tunteiden käsittelyyn myös biologisten lasten näkökulmasta. Sosiaalityöntekijän aitoa kiinnostusta perheen biologisen lapsen ajatuksista ja sen puutteesta nousi esiin haastattelussa. Suurena ja

näkyvänä asiana tuli esiin myös kiintyminen, jonka kautta pelko että sijoitettu lapsi muuttaa pois ja he menettävät yhden sisaruksistaan kokonaan. Aikuiset sijaissisaret kokivat, että sijoituksen purkautuessa työntekijöiden huomio kiinnittyi yksistään sijoitettuna olleen lapsen tunteisiin ja niiden käsittelyyn. Sijaissisaret jäivät ilman tukea ja apua niissä tilanteissa. Näihin tilanteisiin pitäisi valmistua myös työntekijöiden, ja keskustella mitä tukea he voisivat tarjota auttaakseen sijaissisaria. On myös huomioitavaa, että samoja tarpeita on noussut esiin myös Englantilaisilla sijaisperheiden biologisilla lapsilla. Rees Centressä tehdyssä tutkimuksessa on noussut samat negatiiviset puolet, kuten vanhempien huomion jakaminen, tavaroiden jakaminen sekä henkilökohtaisen tilan väheneminen. (Höjer, Luke & Sebba 2013).

6.2 Lasten ryhmä

Kaikki lapset kertoivat, että heille oli kerrottu aikaisemmin sijoitetun lapsen tulosta perheeseen. He olivat myös tavanneet sijoitettavaa lasta ennen perheeseen muuttoa. PKS:än kautta perheisiin sijoitetut lapset muistivat vanhempien Pride-valmennuksen aikana järjestetyn lasten illan, ja sieltä saadun kirjasen. Muiden tahojen kautta perheeseen sijoitetut eivät olleet käynyt lastenillassa. Yksi aikuisista sijaissisarista muisti omien vanhempien tilanneen hänelle sijaissisaruuksien kirjasen, mitä he olivat yhdessä täyttäneet ennen ensimmäistä sijoitusta.

Niiden perheissä, jossa biologisen lapsen ja sijoitetun lapsen ikäero oli pieni, tuli esiin selkeästi kaverisuhde, joka oli sekä rakkautta että vihaa. Osan mielestä oli mukava että oli aina kaveri jonka kanssa voi leikkiä. Erästä poikaa harmitti, ettei sijoitettu voinut mennä ja tehdä samoja asioita kun hän, koska ”se on sille erilainen” Sijoitetut lapset ovat joskus toiminnoissaan ja kyvyissään omaa ikätasoaan heikommalla tasolla, koska he eivät ole kasvaneet aikaisemmin ohjaavassa ja tukevassa ympäristössä, jossa on otettu huomioon ikätasoiset tavat toimia. Jos sijoitettu oli vastaavasti huomattavasti vanhempi, ihannoitiin häntä ja pidettiin esikuvana. Vauvana perheisiin sijoitetut saivat saman aseman perheessä kuin biologiset sisarukset.

Muutokset ja sopeutuminen oli haastavaa. Sijaislapsen muutto perheeseen sekä sijoitettujen lasten muutto pois perheestä olivat molemmat suuria muutoksen ja sopeutumisen kohtia.

Yleisesti ottaen useammassa perheessä oli paljon tunteita, kuten monissa ihan tavallisissa lapsiperheissä. Välillä sijoitettu lapsi ärsytti ja välillä hän oli tosi kiva kaveri, jonka kanssa oli kiva asua samassa talossa. Paljon tuli esiin myös erittäin lämpimiä ja hyviä sijaissisaruuksien tunteita. Sijoitettuja lapsia pidettiin saman arvoisena tunnetasolla kuin biologisia sisaruksiakin. Heidän kanssaan jaettiin salaisuuksia ja lapset olivat toistensa tukena tarvittaessa. Suurin osa oli valmis puolustamaan sijoitettua, jos joku ulkopuolinen kiusasi tai kohteli sijoitettua väärin.

Esiin nousi myös tarve saada viettää aikaa ja lomaa ilman sijoitettuja lapsia, jolloin perheen biologiset lapset saivat vanhempien huomion itselleen. Eräs lapsi haaveilikin matkasta ihan mihin vaan ilman sijoitettua lasta: *”kun se aina vaatii kaiken huomion ja jos se ei sitä saa, niin itkee niin kauan ennen kuin sen saa”*.

Toinen sijaissisar kertoi, että haluisi välillä käydä vaikka mummolassa ilman sijoitettua lasta. *” Se juoksee heti mummon syliin ja saa sen huomion heti, eikä sit mummo huomaa mua ollenkaan, sit mä oon taas vihanen ja inhoon sitä”* *”kun pääsis joskus kauppa äidin kanssa ilman sitä kun mua hävettää olla sen kaa kaupassa”*

Ryhmässä olleilla lapsilla oli hyvä tietoisuus miksi joku lapsi tarvitsee uuden perheen. Myös sijaissisaruuksien ja sijaisvanhemmat olivat tuttuja termejä. Kaikilla oli kotona jo vanhemmat keskustelleet asioista ennen sijoituksen alkua. Myös PKS:än pitämässä pride-paneelin lastenillasta oli jäänyt hyvä kuva lapsille. Lapsista kaikki muut olivat osallistuneet lasteniltaan, paitsi yhdet sisarukset, sekä aikuiset sijaissisaret. Heidän perheessä ei ollut sijoitetut lapset tulleet PKS:än kautta.. Heidän vanhemmat olivat toimineet jo useamman vuoden sijaisperheenä. Muilla oli noin vuoden ajan ollut kokemusta sijaissisaruudesta. Aikuisilla sijaissisarilla oli yli kymmenen vuoden kokemus sijaissisaruudesta. Heidän vanhempien käydessä Pride-valmennuksen, ei ollut käytössä vielä sijaissisaruuksien aiheena voimakkaasti esillä.

6.2.1 Ryhmän tarpeellisuus

Ryhmään osallistuvien lasten vanhempien kanssa keskusteltuani tuli kaikilta hyvin myönteinen ja positiivinen palaute sijaissisaruuksien ryhmän tarpeellisuudesta, sekä sijaissisaruuksien tutkimisesta ja tukemisesta. Myös Pride-ryhmässä yksi suurimmista kysymyksistä on selkeästi ollut perheen biologisten lasten reagointi ja kokemukset.

Myös ryhmään osallistuvat lapset anoivat myönteistä palautetta.

Kyselylomakkeessa 5/6 piti ryhmää tarpeellisena tai jonkin verran tarpeellisena. Lähes kaikki lapset kysyivät viimeisellä tapaamiskerralla, *”koska tällainen on uudestaan”* *”mä haluan toisenkin kerran tulla, heti kun on taas”* Muutama tytöistä kysyi myös heille omaa leiriä. *”kun niillä PKS:än lapsillakin on ihan oma leiri”*

Ryhmässä tuli esiin, että osallistumisen aktiivisuus tai asioiden pohdinta ei ole iästä kiinni. Ryhmän nuorin oli hyvin tuottava ja pohtiva, sekä osallistui erittäin hyvin keskusteluihin.

6.2.2 Ryhmässä esiin tulleita asioita

Oli erittäin hyvä, että ryhmässä oli myös sisaruksia. Sisaruksien kautta tuli esiin, että he reagoivat eri tavalla sijoitettuun lapseen. Toisella sisaruksista oli hyvin haastavia omia kokemuksia, sekä mustasukkaisuutta suhteessa sijoitettuun lapseen. Hänen mielestä olisi parempi että sijaislapset eivät asuisi heillä. Myös omien sukulaisten huomiosta oli havaittavissa mustasukkaisuutta. *”Ne on ominut mun mummon ja papankin”*. Toinen sisaruksista oli taas hyvin myönteinen ja näki lasten heillä asumisen positiivisena. Tämä sisaruksista antoi positiivista palautetta, eikä mustasukkaisuudesta ollut merkkejä paljon. Näiden sisarusten vanhempien kanssa keskustellessani tuli esiin, että vanhemmat olivat olettaneet ennen sijoitettujen lasten heille muuttoa tilanteen aivan toisinpäin. He olivat olettaneet että sisarus, joka on hyväksynyt ja kokee sijaissisaruuksien positiivisena, olisi ollut se haastavampi ja se sisarista jolla on selkeitä haasteita sopeutumisessa sijaissisaruuksien rooliin, olisi kokenut asian paljon myönteisemmin leikkikaverin. Vaikka vanhemmat tuntevat hyvin omat biologiset lapsensa, he eivät voi välttämättä aina ennakoida miten kukin lapsi reagoi.

Kaksi lapsista, eri perheistä, kokivat sijaissisaruiden positiivisena, joka näkyi myös heidän puheissa, ajatuksissa sekä tehtävissä. He puhuivat sijoitetuista lapsista positiiviseen sävyyn ja kertoivat että he viihtyvät hyvin sijoitettujen lasten kanssa. Molemmat heistä toivoivat että heille tulisi lisää lapsia. Heistä molemmilla oli myös nuorempi biologinen sisar.

Ryhmässä ja haastattelussa tuli esiin myös, että perheiden biologiset lapset yleensä yrittävät olla kuormittamatta vanhempiaan, etenkin silloin, jos sijoitetun lapsen kanssa on haasteita. Tällöin biologisten lasten mielestä heidän omat vanhemmat eivät huomaa jos heillä olisi tarvetta aikuisten huomioida ja tuella. Vanhempien väsymys tuli myös esiin lasten puheissa, sekä nallekorteissa.

Tässä tutkimuksessa nousi myös esiin, että sijoitetut kokivat jäävän vähemmälle huomiolle ja sijoitettu lapsi saa huomattavasti enemmän huomiota niin vanhemmilta kuin sukulaisilta. Tässä kohtaan nousi myös tarve saada viettää aikaa vanhempien kanssa ilman sijoitettua lasta, jolloin he saisivat jakamattoman huomion.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus kysymykseksi oli muotoutunut tarvitsevatko sijaisperheiden biologiset lapset tukea? Millä tavoin PKS voi tukea sijoituksen aikana perheiden biologisia lapsia?

Kokonaisuutena tutkimuksessa ja muiden taustatietojen avulla tuli ilmi, että kaikkien perhehoitajien biologiset lapset tarvitsevat tukea ja ennakkoon valmentautumista tulevaan sijaissisaruteen, sijoittajatahosta riippumatta. Pride-valmennuksen yhteyteen rakennettu lasten oma ilta edesauttaisi valmistautumista muutokseen. Myös perheissä työskentelevien työntekijöiden huomio, on tärkeää perheen biologisen lapsen kannalta. Jo pieni huomioiminen tai kuulumisien kysyminen auttaa yhteenkuuluvuuden ja sijaissisaruiden roolin tärkeydessä. Aikuisten tulisi ottaa huomioon lapset koko prosessin ajan, koska muutos koskee koko perhettä, ei vain aikuisia tai sijoitettua lasta.

Tärkeätä on huomioida perheissä käydessään myös sijaissisaret ja kysyä heidän kuulumiset. Sijaissisarouden työstäminen on erittäin tarpeellinen niin biologisten lasten, perhehoitajien, sekä sijoitetun lapsen näkökulmasta. Perheen biologisille lapsille on sijoitetun lapsen tulo suuri muutos. He joutuvat jakamaan omat vanhemmat sekä oman kodin ja sukulaiset heille vieraan lapsen kanssa. Etenkin sijoituksen alkuvaiheessa vanhemmat joutuvat antamaan sijoitetulle lapselle enemmän huomiota ja tässä kohdin saattaa biologinen lapsi kokea tullessa syrjäytetyksi. Biologinen lapsi voi joutua myös jakamaan omat henkilökohtaiset tavaransa sekä henkilökohtaisen tilansa. On tärkeätä huomioida sijoituksen alkuvaiheessa annettava perhehoitajalle ja biologisille lapsille kohdistettu tuki, jolloin biologiset lapset voisivat aikuisen avulla käsitellä suurta muutosta perheessä. Ennen sijoitetun lapsen muuttoa on hyvä keskustella avoimesti biologisten lasten kanssa heidän tuntemuksistaan. On myös hyvä jo tässä vaiheessa miettiä, miten vanhemmat voisivat antaa omaa aikaa myös biologisille lapsille, ettei heille tulisi hylätyksi tulemisen tunne.

Esiin nousi myös biologisten sisarusten kokemukset sijoitetun muuttaessa perheestä pois. Jos sijoitetun lapsen muutto perheeseen on suuri muutos ja herättää paljon tunteita, sitä on myös sijoitetun lapsen muutto pois perheestä. Sijoitetulle ja perheen biologisille lapsille on saattanut muodostua vahva side, jonka katkeaminen on molemmille hyvin traumaattinen kokemus. Tässä kohdin tuki on ollut hyvin pientä, ja on mietitty enemmän sijoitetun lapsen tarpeita kun perhehoitajan ja sijaissisaren tarpeita. Perhehoitajille on tarjolla jonkin verran näihin tilanteisiin apua. Välillä myös perhehoitajat itse unohtavat suruprosessissaan lasten kokeman surun ja menetyksen. Työntekijöiden on hyvä muistaa näissä tilanteissa ottaa huomioon perheen biologisten lasten tarpeet ja tuki.

Myös PKS:än perhehoitajien biologiset lapset tarvitsevat tukea ja edelleen vanhempien pride-valmennuksen aikana lasten oman paneelin. PKS:ssä on jo jalkautettu ja ollaan jalkauttamassa vielä vahvemmin sijaissisarustyöskentelyä suunnitellusti ja teemoitetusti osaksi perheen tukea sijoituksen aikana. Tilanteesta riippuen voi olla sijaissisaruuksryhmiä tai perhekohtaisia tapaamisia.

Hyvinvoivalla ja jaksavalla perhehoitajalla on hyvinvoivia lapsia, niin sijoitettuja kun biologisiakin. Tässä mielessä pitäisi uuden sijoituksen alkaessa laittaa painopiste sijaisvanhempien ja sijaissisarien tukeen. Sijoitetulle lapselle tulisi antaa asettua perheeseen rauhassa ja sen jälkeen aloittaa tarvittava työskentely hänen kanssaan. Jos saadaan sijoituksen alkaessa tuettua perhehoitajaa ja biologisia lapsia, mahdollistaa se vankan alustan sijoitetun lapsen kasvulle ja hoivalle perheessä. Myös niissä kohdin kun sijoitettu lapsi muuttaa pois perheestä, on hyvä olla suunniteltu tuki, joka kattaa koko perheen tarpeet.

8 POHDINTAA

Aikaisempien kokemusten ja tutkimusten kautta, voidaan todeta, että sijaisvanhemmat sekä työntekijät ovat yleensä miettineet sijoitettuun lapseen liittyviä haasteita ja hoitoa, mikä on hyvä asia. Mutta sen pohjalta sekä kokemuksen perusteella perheen biologiset lapset ja heidän tarpeensa on unohdettu lähes kokonaan sijoitusprosessin aikana. Nyt on viime vuosina onneksi havahduttu miettimään sijoituksia ja sen tuomia muutoksia koko perheen näkökulmasta. On huomattu että perheen omat lapset ovat yhtä paljon aikuista tarvitsevia lapsia kuin sijoitetukin lapset. Perheen biologisten lasten valmistautuminen muutokseen alkaa jo aikuisten valmennuksen aikana. On hienoa havaita että biologiset lapset ovat nyt aikaisempia vuosia enemmän mukana prosessissa myös työntekijöiden näkökulmasta. On tärkeätä kuulla kaikkia perheenjäseniä ja tarjota myös biologisille lapsille vertaisryhmätoimintaa tai tarvittaessa yksilöllistä tukea ja apua.

Perhehoitaja ystävän kanssa olemme pohtineet miten määritellään riittävän hyvä tuki perhehoitajan näkökulmasta ja tarpeesta. Tuki ei voi olla työntekijän määräämää tukea kysymättä perheen mielipidettä. Tuki ei voi olla yksipuolisesti suunniteltua tukea jonka jälkeen voidaan todeta että tukea on annettu riittävästi. Perhehoitajan ja työntekijöiden näkemys tuen sisällöstä ei välttämättä kohta toisiaan. Mietintään jääkin, onko työntekijöiden tarjoama tuki oikeasti perhehoitajaa ja hänen perhettään tukevaa, vai voiko tuki kääntyä rasisitteeksi.

Opinnäytetyön tekeminen oman oppimisprosessin kannalta oli hyvin mielenkiintoista. Opinnäytetyöni on osa minun omaa elämäntapaani sekä omaa työtäni perhehoidonohjaajana. Vaikka luulisi että asiat ovat minulle jo tuttuja entuudestaan, niin paljon tuli myös esiin itselle sijaissisarouden työskentelyn tärkeydestä uutta asiaa ja näkökantaa. Aina ei ole hyvä että on kosketuspintaa aiheeseen, mutta itse sain etenkin työntekijän näkökulmasta paljon uutta pohdittavaa ja uusia työvälineitä omaan työhöni.

Opinnäytetyöhöni liittyvä sijaissisaruusryhmän pitäminen oli minulle ensimmäinen kerta, ja sain paljon ajatuksia ja kokemusta seuraavan ryhmän pitoa varten.

LÄHTEET

Hakkarainen, P. 2007. Sijaissisaruu antaa ja ottaa! Pesäpuun lehti 1/2007. Lievestuore: ER-paino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hänninen, L. 2017. Perhehoidonohjaaja. Haastattelu 26.1.2017. Oulu

Höjer, I., Luke, N. & Sebba, J. 2013. The impact of fostering on foster carers children. University of Oxford, Rees Centre. Saatavissa:

http://reescentre.education.ox.ac.uk/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/ReesCentreReview_ImpactOfFosteringOnCarersChildren.pdf

Janhunen, T. 2007. Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Perhehoitoliitto ry.

Järvinen, R. & Taajamo, T. 2006. Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Kallinen, K. , Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa: menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global

Kaskela, M. 2009. Lojaalit lapsemme. Pesäpuun lehti 2/2009. Lievestuore: ER-paino Oy.

Kaulio, P. & Svennvig, H. 2008. Sisaruus rakkautta, vihaa, kateutta. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY

Ketola, J. 2008. Menestyksistä mahdollisuuksiin: Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy.

Ketola, J. 2008. Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: WS Bookwell Oy.

Kerola, M. 2010. ”No kyl mä piän sitä sillee niinku siskona”. Sijaisaruus perheen biologisten lasten näkökulmasta. Jyväskylän Yliopisto.

Yhteikuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro Gradu-tutkimus. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23256/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201004211548.pdf?sequence=1>

Kiireellisten sijoitusten määrä väheni vuonna 2014. Nähtävissä:

<https://www.thl.fi/fi/-/kiireellisten-sijoitusten-maara-vaheni-vuonna-2014>

Kinnunen, H. 2008. ”Sehän on silleesti mun pikkusisko”. Kuopion Yliopisto.

Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Pro Gradu-tutkimus. Saatavissa:

http://www.plastensuojelu.fi/opinnäytetyöt/henna_kinnunen.pdf

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelulaki 12.2.2010/88

Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302

Mitä perhehoito on ? Nähtävissä: <https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito>

Mustola, M. 2015. Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Männikkö, P., Pynnönen, P. & Yli-Rekola, S. 2013. Kolmas uudistettu painos. PRIDE-kouluttajan opas.

Nallekortit. 2017. Pesäpuun verkkokauppa. Nähtävissä:
<http://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/1/nallekortit>

Perhehoitokumppanit Suomessa Oy (PKS). Nähtävissä:
www.perhehoitokumppanit.fi

Perhehoitolaki 256/2015

Perhehoitolaki 263/2015

Pesäpuu lehti. 1/2007. Nähtävissä:
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/tiedote1_07_netti.pdf

Pride-ohjelma. Nähtävissä: <http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/>

Poika. 2016. Aikuinen sijaissisar. Haastateltu 5.2.2016. Imatra.

Ritala-Koskinen, A.2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Väitöskirja.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sosiaalihuollossa-käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sijaisisuus. Mitä on sijaissisuus. Nähtävissä:
<http://www.pesapuu.fi/piilosivut/lapset/sijaissisuus>

Sinkkonen, J & Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY.

Sinut ry:n toiminta. Nähtävissä: www.sinut.fi/sinut_ry/toiminta

Lapsiperheiden määrä vähenee yhä. Tilastokeskus.Nähtävissä:

http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_003_fi.html

Taskinen, S .2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy

Tuomi, J. & Sarajärvi,A. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 2009. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Tyttö. 2016. Aikuinen sijaissisar. Haastateltu 10.3.2016. Lahti

Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimuksen perusteella? Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS- kustannus

Välivaara, C. 2012. Vaasa. Sijaissisaruuus nuorten opas. Vaasa: Oy Fram Ab, Pesäpuu ry.

Välivaara, C. 2012. Vaasa. Sijaissisaruuus lasten opas. Vaasa: Oy Fram Ab, Pesäpuu ry.

.

Hyvät perhehoitajat.

Olen Nina Klemola ja työskentelen PKS:n perhehoidonohjaajana. Työn ohella opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa aikuisopiskelijana sosionomi AMK tutkintoa. Teen opintoihini liittyvää opinnäytetyötä yhteistyössä Perhehoitokumppanit Suomessa Oy:n kanssa.

Opinnäytetyöni aiheena on sijaisperheiden biologiset lapset ja heidän saamat tukimuodot ja niiden riittävyys. Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia ja selvittää, mitä erilaisia tukimuotoja perhehoitajien biologiset lapset tarvitsisivat. Tutkimus suoritetaan myöhemmin lähetettävillä kyselylomakkeilla, jonka aineiston käsittelen anonyymisti. Lisäksi ryhmän, johon lapsennekin on kutsuttu, tuottamaa aineistoa käytän tutkimuksessani nimettömänä.

Kaikki lomakkeet sekä ryhmän työt käsitellään luottamuksellisesti, eikä kukaan yksittäinen henkilö tai perhe ole tunnistettavissa tutkimustuloksista. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eikä kieltäytyminen tutkimukseen osallistumisesta vaikuta sijaisperheenä toimimiselle millään tavalla.

Aineistoa tullaan käsittelemään vain tässä tutkimuksessa, ja kaikki tutkimukseen liittyvät lomakkeet hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Tutkimuksen ajankohtana on tammi-toukokuussa 2016. Valmis opinnäytetyö tulee olemaan luettavissa sähköisessä muodossa internetissä www.theseus.fi.

Toivoisin teiltä allekirjoitettuna tämän lapun suostumuksena käyttää lapsenne tuottamaa aineistoa tutkimuksessani liittyen ryhmätoimintaan ajatellen. Myöhemmin lähetän uuden lupalapun koskien kyselyä jonka suoritan laajemmin PKS:n perhehoitajien lapsille. Tämän lupalapun pyydän laittamaan lapsenne mukaan jos hän osallistuu ryhmään.

Ystävällisin terveisin,

Nina Klemola

HEI
JÄRJESTÄMME MUKAVAA YHDESSÄOLOA JA KIVAA
TEKEMISTÄ PKS:N PERHEHOITAJIEN BIOLOGISILLE LAPSILLE.
SIELLÄ TAPAA MUITA SIIJAISSISARIA, SEKÄ VOIT JAKAA
HEIDÄN KANSSAAN AJATUKSIA JA KOKEMUKSIA.
TOIVOMME SINUN TULEVAN VIETTÄMÄÄN MUKAVAA
YHDESSÄOLOA MEIDÄN JA MUIDEN LASTEN KANSSA.

RYHMÄ TAPAA KAKSI KERTAA. ENSIMMÄINEN TAPAAMINEN
ON 23.1.2016 KLO:10-15 JA TOINEN TAPAAMINEN ON 6.2.2016
KLO: 10-15
TAPAAMISPAIKKAMME ON VALKJÄRVENTIE 7, ESPOO, PKS:N
TOIMISTO.

ILMOITTAUTUMISET 4.1.2016 MENNESSÄ
NINA KLEMOLA 044 9812 667
NINA.KLEMOLA@PERHEHOITOKUMPPANIT.FI
ANNELI HIETANEN 044 565 3106
ANNELI.HIETANEN@PERHEHOITOKUMPPANIT.FI

Pesäpuu ry

MITÄ SINULLE KUULUU?¹

0

10

tosi
kurjaa

tosi hyvää

Mitkä asiat on kivoja? Mitä hyvää?

+
+
+
+
+

Mitä on kurjaa? Mikä harmittaa? Mikä huolettaa?

-
-
-

Mikä numero olisi hyvä? Mitä silloin olisi eri lailla?

¹ Lähde: Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaaliviraston tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvityksiä 2004:1.

Liite 4

LAPSEN/NUOREN PALAUTELOMAKE SIIJAISSARUUSTAPAAMISISTA

Päivämäärä _____ . 200_____

Olen _____-vuotias tyttö/poika

Osallistuin Sijaissarus-ryhmään, koska

Asiat ja tehtävät, jotka olivat minusta

	<i>Mukavia...</i>
	<i>Tärkeitä...</i>
	<i>Vaikeita...</i>
	<i>Turhia</i>

Oliko tapaamisista mielestäsi hyötyä, kun mietit mahdollista sijaissaruuttasi (ympyröi)

1) paljon

2) jonkin verran

3) vähän

4) ei lainkaan

Onko jotain, mitä haluaisit vielä kysyä tai mistä haluaisit tietää lisää?

Tällä hetkellä olen (ympyröi):

vihainen
rohkea
epätoivoinen
rauhallinenpelokas
pirteä
toiveikas
väsynytlevoton
turhautunut
itkuinen
iloinentyytyväinen
innostunut
surullinen

Kiitos arvokkaasta palautteestasi!